

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 26 (455)

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

- Санхүүгийн түрээс (лизинг)-ийн тухай
- Онцгой албан татварын тухай
- Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай
- Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

- Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг зөвшөөрөх тухай
- Зөвшөөрөл олгох тухай

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2006 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2006 оны долдугаар сарын 14

№26 (455)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

380.	Санхүүгийн түрээс (лизинг)-ийн тухай	734
381.	Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	739
382.	Банкны тухай хуулийн зарим заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай	739
383.	Онцгой албан татварын тухай	740
384.	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	743
385.	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	743
386.	Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	743
387.	Зарим бараа материал, тоног төхөөрөмж, машин механизмыг гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	743
388.	Зарим бараа материал, тоног төхөөрөмж, машин механизмыг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	744
389.	Агнуурын нөөц ашигласны төлбөр, ан амьтан агнах, барих зөвшөөрлийн хураамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	744
390.	Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	745
391.	Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай	745
392.	Конвенц соёрхон батлах тухай	745
393.	Зээлийн гэрээ соёрхон батлах тухай	745
394.	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн зарим заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай	746

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

395.	Хуулийн төслийг санаачлагчид нь буцаах тухай	Дугаар 67	746
396.	Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг зөвшөөрөх тухай	Дугаар 68	746
397.	Зөвшөөрөл олгох тухай	Дугаар 69	748
398.	Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 07 дугаар дүгнэлтийн тухай	Дугаар 72	748
399.	Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 08 дугаар дүгнэлтийн тухай	Дугаар 73	749

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

400.	Найдангийн Төрбатад Монгол Улсын гавьяат хуульч цол хүртээх тухай	Дугаар 147	749
401.	Нанзадын Ганбаярыг Сүхбаатарын одонгоор шагнах тухай	Дугаар 148	749
402.	Хорлоогийн Дамдинд Монгол Улсын гавьяат хуульч цол хүртээх тухай	Дугаар 149	749
403.	Зарим хүмүүсийг аймаг, нийслэлийн шүүхийн шүүгчээр томилох тухай	Дугаар 150	750
404.	Зарим хүмүүсийг шүүгч, Ерөнхий шүүгчээр томилох тухай	Дугаар 151	750
405.	Зарим хүмүүсийг шүүгч, Ерөнхий шүүгчээс чөлөөлөх тухай	Дугаар 152	750

406.	Нийслэлийн шүүхийн танхимын тэргүүнийг томилох тухай	Дугаар 153	750
407.	Дүрэмт хувцасны загварыг батлах тухай	Дугаар 154	751

Дөрөв. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

408.	Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 06	753
409.	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 07	759

Тав. МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

410.	"Өршөөл үзүүлэх тухай" хуулийн зарим зүйл, хэсгийг хэрэглэх тухай	Дугаар 30	763
------	---	-----------	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар хот

САНХҮҮГИЙН ТҮРЭЭС /ЛИЗИНГ/-ИЙН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хууль нь санхүүгийн түрээс /лизинг/-тэй холбогдсон харилцааг зохицуулна.

2 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээсийн тухай хууль тогтоомж

2.1. Санхүүгийн түрээсийн тухай хууль тогтоомж нь Иргэний хууль¹, Дампуурлын тухай хууль², энэ хууль, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээс, түүний төрөл

3.1. "Санхүүгийн түрээс" гэж түрээслүүлэгч нь түрээслэгчийн захиалгын дагуу энэ хуулийн 5.1-д заасан эд хөрөнгийг өөрөө үйлдвэрлэх буюу

гуравдагч этгээдээр үйлдвэрлүүлэх, эсхүл түүнээс худалдан авч гэрээний үндсэн дээр тодорхой хугацаанд, төлбөртэйгээр түрээслэгчийн эзэмшил, ашиглалтад шилжүүлэх, түрээслэгч нь тогтмол хугацаанд түрээсийн төлбөр төлөхийг ойлгох бөгөөд үүнийг "анхдагч түрээс" гэж үзнэ.

3.2. Санхүүгийн түрээс нь энэ хуулийн 3.1-д зааснаас гадна дараахь төрөлтэй байж болно:

3.2.1. түрээслүүлэгчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрлийн үндсэн дээр түрээслэгч өөрөө түрээслүүлэгчийн эрх, үүргийг хүлээж түрээсийн зүйлийг гэрээний дагуу бусдад түрээслүүлэх санхүүгийн "дамжуулах түрээс";

3.2.2. түрээслүүлэгч санхүүгийн түрээсийн гэрээ дуусгавар болсны дараа анхдагч түрээслэгчээс түрээсийн зүйлийг буцаан авч өөр түрээслэгчид түрээслүүлэх санхүүгийн "хоёрдогч түрээс";

3.2.3. санхүүгийн түрээсийн гэрээгээр түрээсийн зүйл түрээслэгчийн өмчлөлд шилжсэний дараа түрээслэгч түрээслүүлэгчийн эрх, үүргийг хүлээж гуравдагч этгээдэд буцаан түрээслэх санхүүгийн "эргэх түрээс".

¹ "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн

² "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1998 оны 1 дүгээрт нийтлэгдсэн

4 дүгээр зүйл. Санхүүгийн дамжуулах түрээс

4.1. Дамжуулах түрээсийн түрээслүүлэгч, түрээслэгч нь энэ хуульд заасан журмын дагуу гэрээ байгуулж мөн хуульд заасан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

4.2. Анхдагч түрээсийн гэрээг цуцлах буюу түүнээс татгалзсан тохиолдолд дамжуулах түрээсийн гэрээ нэгэн адил дуусгавар болно.

4.3. Түрээсийн гэрээ энэ хуулийн 4.2-т заасны дагуу хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болох тохиолдолд дамжуулан түрээслэгч нь анхдагч түрээслүүлэгчтэй тэргүүн ээлжинд гэрээ байгуулах эрхтэй.

4.4. Шүүх анхдагч түрээсийн гэрээг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцсон тохиолдолд уг гэрээний үндсэн дээр байгуулсан дамжуулах түрээсийн гэрээ нэгэн адил хүчин төгөлдөр бусад тооцогдоно.

4.5. Дамжуулах түрээсийн гэрээний хугацаа анхдагч түрээсийн гэрээний хугацаанаас илүүгүй байна.

5 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээст тавих шаардлага

5.1. Санхүүгийн түрээс дор дурдсан шаардлагын аль нэгийг хангасан байна:

5.1.1. гэрээний хугацаа дуусгавар болоход түрээсийн зүйлийг түрээслэгчийн өмчлөлд шилжүүлэхээр гэрээнд тусгасан байх;

5.1.2. гэрээний хугацааг тухайн түрээсийн зүйл болох эд хөрөнгийн ашиглалтын хугацааны дөрөвний гурваас багагүй байхаар тогтоосон байх;

5.1.3. гэрээний нийт үнийг тухайн түрээсийн зүйл болох эд хөрөнгийн үнийн дүнгийн 90 болон түүнээс дээш хувьтай тэнцүү байхаар тогтоосон байх.

5.2. Энэ хуулийн 5.1.2-т заасан хугацааг Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын хуульд заасан хугацааг баримтлан тогтооно.

6 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээсийн зүйл

6.1. Барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэл зэрэг ашиглалтын явцад үндсэн шинж чанараа алддаггүй, үндсэн хөрөнгөд хамаарах биет эд хөрөнгө санхүүгийн түрээсийн зүйл /цаашид "түрээсийн зүйл" гэх/ байж болно.

6.2. Дараахь эд хөрөнгө түрээсийн зүйл байж болохгүй:

6.2.1. байгалийн баялаг /газар, газрын хэвлий, түүний баялаг, ус, ургамал, амьтан, агаар/;

6.2.2. төрийн болон орон нутгийн өмчийн эд хөрөнгө;

6.2.3. Иргэний хуулийн 84.5-д заасан эдийн бус хөрөнгө /хувьцаа, үнэт цаас, эрх/;

6.2.4. галт зэвсэг, цацраг идэвхит болон химийн хорт бодис зэрэг холбогдох хууль тогтоомжоор үйлдвэрлэх, худалдах, хэрэглэхэд хязгаар тогтоосон эд хөрөнгө.

6.3. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний хугацаанд түрээсийн зүйлийн өмчлөгч нь түрээслүүлэгч байна.

6.4. Хуульд өөрөөр заагаагүй бол санхүүгийн түрээсийн хугацаанд түрээсийн зүйлийг аль талын санхүүгийн тайлан балансад бүртгэхийг түрээслэгч, түрээслүүлэгч гэрээгээр харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

7 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний нийт үнэ, түрээсийн төлбөр

7.1. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний нийт үнэ нь дор дурдсан үнэ, төлбөрөөс бүрдэнэ:

7.1.1. түрээсийн зүйлийг худалдаж авах, үйлдвэрлэх, захиалах, хүлээн авах, тээвэрлэх, суурилуулах, турших, ашиглалтад оруулах болон тэдгээртэй адилтгах үйл ажиллагаанд түрээслүүлэгчээс гарах зардал буюу түрээсийн төлбөр;

7.1.2. түрээсийн хүү.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Санхүүгийн түрээсийн гэрээ байгуулах, талуудын эрх, үүрэг, хариуцлага

8 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний хэлбэр, агуулга

8.1. Санхүүгийн түрээсийн гэрээг бичгээр байгуулна.

8.2. Санхүүгийн түрээсийн гэрээнд Иргэний хуулийн 313.2-т зааснаас гадна дараахь зүйлийг тусгана:

8.2.1. түрээслүүлэгч, түрээслэгч, гуравдагч этгээдийн албан ёсны нэр, хаяг, төлөөлөх этгээдийн нэр, албан тушаал;

8.2.2. гэрээний хугацаа;

8.2.3. талуудын эрх, үүрэг, хүлээх хариуцлага;

8.2.4. түрээсийн зүйлийн нэр, үйлдвэрлэгч, үйлдвэрлэсэн огноо, техникийн үзүүлэлт, хэмжээ, чанар болон бусад онцлог шинж, бүрдэл хэсэг, дагалдах зүйлийн тухай мэдээлэл, түүнийг ашиглах зориулалт;

8.2.5. түрээсийн зүйл болон гуравдагч этгээдийг сонгосон тал;

8.2.6. түрээсийн зүйлийг түрээслэгчид шилжүүлэх журам /түрээсийн зүйлийг угсрах, суурилуулах, ашиглалтад оруулах хугацаа, хүлээлгэн өгөх, хүлээн авах этгээд, шилжүүлэх өдөр, газар, шаардлагатай бол хэсэгчилж шилжүүлэх хугацаа, нөхцөл /;

8.2.7. баталгаат хугацааны болон түүний дараахь үеийн засвар, үйлчилгээ;

8.2.8. түрээсийн зүйлийн ашиглалт, засвар, үйлчилгээтэй танилцах журам, түрээслүүлэгчид танилцуулахаар тохиролцсон түрээслэгчийн санхүүгийн болон бусад бичиг баримтын нэр, танилцах журам;

8.2.9. түрээсийн зүйлийг буцаан авах нөхцөл, журам;

8.2.10. гэрээний биелэлтэд хяналт тавих, маргаан шийдвэрлэх журам;

8.2.11. гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, гэрээ дуусгавар болох, гэрээг хугацаанаас нь өмнө цуцлах нөхцөл;

8.2.12. шаардлагатай бол түрээсийн зүйлийг түрээслэгчийн өмчлөлд шилжүүлэх нөхцөл, журам;

8.2.13. түрээсийн төлбөрийн хэмжээ, түүнийг шилжүүлэх журам, талуудын шаардлагатай гэж үзсэн бусад зүйл.

8.3. Шаардлагатай гэж үзвэл энэ хуулийн 8.2-т заасан мэдээллийг агуулсан баримт бичгийг анхдагч гэрээнд хавсаргана.

8.4. Түрээслүүлэгч, түрээслэгчийн хооронд байгуулсан санхүүгийн түрээсийн гэрээний салшгүй хэсэг нь түрээслүүлэгчийн гуравдагч этгээдтэй байгуулсан түрээсийн зүйлийг худалдах-худалдан авах гэрээ байна.

8.5. Түрээслүүлэгч нь түрээсийн зүйлийг өөрөө үйлдвэрлэх тохиолдолд энэ хуулийн 8.4 дэх заалт хамаарахгүй.

8.6. Түрээслүүлэгч түрээсийн зүйлийг даатгуулах, барьцаа, баталгаа, батлан даалтын баталгаанд тавих бол тэдгээр гэрээг санхүүгийн түрээсийн гэрээнд хавсаргана.

9 дүгээр зүйл. Түрээслүүлэгчийн эрх, үүрэг

9.1. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний түрээслүүлэгч нь Иргэний хуулийн 288 дугаар зүйлд заасан эд хөрөнгө хөлслүүлэгчийн болон дараахь эрх эдэлнэ:

9.1.1. түрээслэгчээс түрээсийн төлбөрийг гэрээнд заасан хугацаанд хүлээн авах;

9.1.2. түрээслэгч үүргээ биелүүлээгүйн улмаас өөрт учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх;

9.1.3. хууль, гэрээнд заасан үндэслэлээр түрээсийн зүйлийг буцаан авах, гэрээг цуцлах, үүнтэй холбогдсон зардлыг түрээслэгчээр нөхөн төлүүлэхээр шаардах;

9.1.4. гэрээнд заасан түрээслэгчийн санхүүгийн баримтыг хүлээн авах, түрээсийн зүйлийн ашиглалт, засвар, үйлчилгээтэй газар дээр нь танилцах;

9.1.5. хууль, гэрээнд заасан бусад эрх.

9.2. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний түрээслүүлэгч нь Иргэний хуулийн 288 дугаар зүйлд заасан эд хөрөнгө хөлслүүлэгчийн болон дараахь үүрэг хүлээнэ:

9.2.1. түрээслэгчийн хүсэлт, захиалгын дагуу түрээсийн зүйлийг өөрөө үйлдвэрлэх буюу гуравдагч этгээдээр үйлдвэрлүүлэх, эсхүл худалдан авч гэрээнд заасан нөхцөл, хугацаанд түрээслэгчид шилжүүлэх;

9.2.2. гуравдагч этгээдээр үйлдвэрлүүлэх буюу түүнээс худалдан авч байгаа зүйлийг санхүүгийн түрээсийн гэрээний зүйл болгох тухай түүнд мэдэгдэх;

9.2.3. гомдлын шаардлага тавих хугацаа дуусаагүй байхад түрээсийн зүйлийг бусдын өмчлөлд шилжүүлэх, эсхүл түрээслэгч солигдох тохиолдолд энэ тухай гуравдагч этгээдэд мэдэгдэх;

9.2.4. түрээсийн зүйлийг түрээслэгчийн өмчлөлд шилжүүлэхээр гэрээнд заасан бол гэрээний нөхцөлийг зохих ёсоор хангасны дараа тухайн түрээсийн зүйлийг түрээслэгчийн өмчлөлд саадгүй шилжүүлэх;

9.2.5. хууль, гэрээнд заасан бусад үүрэг.

10 дугаар зүйл. Түрээслэгчийн эрх, үүрэг

10.1. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний түрээслэгч нь Иргэний хуулийн 289 дүгээр зүйлд заасан эд хөрөнгө хөлслөгчийн болон дараахь эрх эдэлнэ:

10.1.1. түрээсийн зүйлийг түрээсийн гэрээнд заасан нөхцөлийн дагуу өөрийн өмчлөлд шилжүүлэн авах, санхүүгийн түрээсээр үргэлжлүүлэн ашиглах хүсэлт гаргах, эсхүл түрээслүүлэгчид буцаах;

10.1.2. энэ хуулийн 5.1.1-д заасан гэрээ байгуулсан бол үнийг нь тохирсон хугацаанаас өмнө урьдчилан төлж түрээсийн зүйлийг өөрийн өмчлөлд шилжүүлэн авах хүсэлтийг түрээслүүлэгчид гаргах;

10.1.3. гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол түрээслүүлэгчид гомдлын шаардлага тавихаас өмнө гуравдагч талын учруулсан хохирлыг тухайн этгээдээс нэхэмжлэх;

10.1.4. түрээсийн зүйлийг хүлээн авсан үеэс, харин үйлдвэрлэлийн тоног төхөөрөмж түрээсэлсэн бол үйлдвэрлэл эхэлсний дараа түрээсийн төлбөр төлж эхлэх;

10.1.5. хүлээн авах үед биет байдлын болон эрхийн зөрчилтэй байвал түрээсийн зүйлийг буцаах, эсхүл үнэ төлбөргүйгээр засах, иж бүрэн болгох, түрээсийн төлбөрийг зохих хэмжээгээр бууруулахыг шаардах;

10.1.6. түрээслүүлэгчийн хүлээлгэн өгч байгаа эд хөрөнгө нь түрээсийн зүйл мөн эсхийг хүлээн авах үедээ шалгаж түрээсийн зүйл биш бол хүлээн авахаас татгалзах;

10.1.7. түрээслүүлэгч гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд түрээсийн төлбөр төлөхийг түр зогсоох;

10.1.8. хууль, гэрээнд заасан бусад эрх.

10.2. Санхүүгийн түрээсийн гэрээний түрээслэгч нь Иргэний хуулийн 289 дүгээр зүйлд заасан эд хөрөнгө хөлслөгчийн болон дараахь үүрэг хүлээнэ:

10.2.1. түрээсийн зүйлийг хүлээн авах, түрээсийн төлбөрийг хугацаанд нь төлөх;

10.2.2. түрээсийн зүйлийн ашиглалт, засвар үйлчилгээтэй танилцуулахаар түрээслүүлэгчийг түрээсийн зүйлийн байгаа газарт саадгүй нэвтрүүлэх, гэрээнд тохиролцсон санхүүгийн болон бусад бичиг баримттай танилцуулах;

10.2.3. хууль, гэрээнд заасан бусад үүрэг.

10.3. Энэ хуулийн 10.1.2-т заасан эрхийнхээ дагуу түрээслэгчийн гаргасан хүсэлтэд түрээслүүлэгч бичгээр хариу өгнө.

11 дүгээр зүйл. Гуравдагч этгээдийн эрх,

үүрэг

11.1. Санхүүгийн түрээсийн харилцаанд оролцож байгаа гуравдагч этгээд Иргэний хуулийн 243.2 дахь заалт болон 246 /эд хөрөнгө илгээх талаар худалдагчийн үүрэг/, 253 /эд хөрөнгийн доголдлын талаар худалдагчийн эрх үүрэг/, 258 /эд хөрөнгө хадгалах/, 316 /санхүүгийн түрээсийн гэрээнд гуравдагч этгээдийн үүрэг/ дугаар зүйлд заасан эрхийг эдэлж, үүргийг хүлээнэ.

11.2. Гуравдагч этгээд түрээсийн зүйлийн техникийн үзүүлэлт бүхий бичиг баримт, ашиглалтын заавар, аюулгүй ажиллагааны журмыг түрээслэгчид өгөх үүрэгтэй.

12 дугаар зүйл. Талууд эрх, үүргээ бусдад шилжүүлэх

12.1. Түрээслүүлэгч нь түрээслэгчид урьдчилан бичгээр мэдэгдсэний үндсэн дээр

гэрээнд заасан эрх, үүргээ бусад этгээдэд бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн шилжүүлж болно.

12.2. Түрээслүүлэгч нь гэрээний хугацаанд түрээсийн зүйлийг бусдын өмчлөлд шилжүүлэх бол энэ тухай түрээслэгчид урьдчилан бичгээр мэдэгдэх бөгөөд өмчлөх эрхийг шилжүүлэн авсан этгээд санхүүгийн түрээсийн гэрээг түүнд заасан нөхцөлийн дагуу үргэлжлүүлэх үүрэгтэй.

12.3. Түрээслэгч нь түрээслүүлэгчээс урьдчилан бичгээр зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр гэрээнд заасан эрх, үүргээ бусдад бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн шилжүүлж болно.

12.4. Гуравдагч этгээд түрээсийн зүйлтэй холбоотой үүргээ түрээслүүлэгч болон түрээслэгчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрлийн үндсэн дээр бусдад шилжүүлж болно.

12.5. Түрээслүүлэгч, түрээслэгч, гуравдагч этгээд энэ хуулийн 12.1, 12.3, 12.4-т заасны дагуу эрх, үүргээ бусдад шилжүүлсэн нь тухайн гэрээг өөрчлөхийг шаардах үндэслэл болохгүй.

13 дугаар зүйл. Талуудын хүлээх хариуцлага

13.1. Түрээсийн зүйлийг хүлээн авснаас хойш түрээслүүлэгчийн зөвшөөрөлгүй бусдад шилжүүлсэн, эсхүл түүний хийц, зохион байгуулалтыг өөрчилсөн, гэрээнд зааснаас өөр зориулалтаар ашигласан, эвдсэн, гэмтээсэн, алдсан, үрэгдүүлснээс үүсэх хохирлыг түрээслэгч хариуцна.

13.2. Энэ хуулийн 13.1-д заасан нөхцөл байдал үүссэн нь түрээслэгч гэрээгээ цуцлахыг шаардах, түрээсийн төлбөр, түрээсийн хүүг төлөхгүй байх үндэслэл болохгүй.

13.3. Гуравдагч этгээд гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй буюу зохих ёсоор биелүүлээгүйгээс үүсэх хохирлыг гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол түрээслүүлэгч арилгах үүрэгтэй бөгөөд түрээслэгч гуравдагч этгээдийг сонгосон бол энэ заалт хамаарахгүй.

13.4. Гэрээнд зааснаас өөр зориулалтын түрээсийн зүйл нийлүүлснээс түүнийг солих, буцаах, худалдах зэрэг шаардлага гарсан бол үүнтэй холбогдон гарах зардлыг гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол түрээслүүлэгч хариуцах боловч гуравдагч этгээдийг түрээслэгч өөрөө сонгосон бол энэ заалт хамаарахгүй.

13.5. Эргэх түрээс байгуулсан бол түрээслэгч гуравдагч этгээдийн эрхийг эдэлж, үүрэг, хариуцлагыг хүлээнэ.

13.6. Түрээслүүлэгч санхүүгийн түрээсийн зүйлийг өөрөө үйлдвэрлэсэн бол гуравдагч этгээдийн эрх эдэлж, үүрэг, хариуцлагыг хүлээнэ.

13.7. Санхүүгийн түрээсийн гэрээг түрээслэгч, түрээслүүлэгч, гуравдагч этгээдийн хооронд байгуулсан тохиолдолд гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол гуравдагч этгээд үүргээ биелүүлээгүйн хариуцлагыг түрээслүүлэгч түрээслэгчийн өмнө хариуцахгүй.

13.8. Энэ хуулийн 9.2.2, 9.2.3-т заасан үүргээ биелүүлээгүйн улмаас гуравдагч этгээд, түрээслэгчид учирсан хохирлыг түрээслүүлэгч хариуцна.

13.9. Түрээсийн зүйлийг дамжуулан түрээслэх нь түрээслэгчийг түрээсийн төлбөрөөс чөлөөлөх, түүнчлэн гэрээг өөрчлөх, буюу өөрчлөхийг шаардах үндэслэл болохгүй.

14 дүгээр зүйл. Гэрээний тал дампуурах

14.1. Түрээслүүлэгч дампуурч түүний эрх, үүрэг өөр этгээдэд шилжсэн нь санхүүгийн түрээсийн гэрээг цуцлах, өөрчлөхийг шаардах үндэслэл болохгүй.

14.2. Түрээслэгч дампуурсан бол түрээслүүлэгч түрээсийн зүйлийг буцаан авах, эсхүлд буцаан авалгүйгээр дампуурсан түрээслэгчийн эд хөрөнгөд үлдээж түрээсийн төлбөрийн үлдсэн хэсгийг Дампуурлын тухай хуульд заасан журмын дагуу нэхэмжлэх эрхтэй.

14.3. Түрээсийн зүйлийг дампуурсан түрээслэгчийн эд хөрөнгөд үлдээхээр түрээслүүлэгч шийдвэрлэсэнээс бусад тохиолдолд тухайн эд хөрөнгийг дампуурсан түрээслэгчийн эд хөрөнгөд тооцох, бүртгэх, албадан тусгаарлах, хураахыг хориглоно.

14.4. Гэрээний тал дампуурахтай холбоотой энэ хуульд зааснаас бусад харилцааг холбогдох хуулиар зохицуулна.

15 дугаар зүйл. Түрээсийн зүйлийг буцаан авах

15.1. Түрээслүүлэгч урьдчилан мэдэгдсэний үндсэн дээр түрээсийн зүйлийг дараахь тохиолдолд түрээслэгчээс түр буцаан авах эрхтэй:

15.1.1. түрээслэгч түрээсийн зүйлийг түрээслүүлэгчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөлгүйгээр бусдад шилжүүлсэн;

15.1.2. түрээслэгч түрээсийн зүйлийг гэрээнд зааснаас өөр зориулалтаар ашигласан;

15.1.3. түрээслэгч түрээсийн зүйлийн ашиглалт, засвар, үйлчилгээтэй танилцах боломжийг түрээслүүлэгчид олгоогүй;

15.1.4. түрээслэгч түрээсийн төлбөрийг гурван удаа дараалан төлөөгүй;

15.1.5. гэрээнд заасан бусад тохиолдол.

15.2. Түрээслүүлэгч энэ хуулийн 15.1-д заасан нөхцөл арилмагч түрээсийн зүйлийг түрээслэгчид буцаан өгч, гэрээнд заасан эрх, үүргээ үргэлжлүүлэн биелүүлэх үүрэгтэй.

15.3. Энэ хуулийн 15.2-т заасны дагуу түрээсийн зүйлийг буцааж өгөөгүй бол түрээслэгч түүнээс үүсэх хохирлыг түрээслүүлэгчээс нэхэмжлэх эрхтэй.

16 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээсийн гэрээ дуусгавар болох, гэрээнээс татгалзах

16.1. Санхүүгийн түрээсийн гэрээг дуусгавар болгохдоо Иргэний хуулийн 294 дүгээр зүйл болон санхүүгийн түрээсийн гэрээг баримтална.

16.2. Түрээслүүлэгч, түрээслэгчийн аль нэг нь гэрээг цуцлах бол энэ тухай нөгөө талдаа мэдэгдэх бөгөөд гэрээнээс татгалзах, ийнхүү татгалзсанаас үүсэх үр дагаврыг шийдвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг Иргэний хуулийн 204, 205 дугаар зүйлд заасны дагуу зохицуулна.

16.3. Түрээслүүлэгч, түрээслэгчийн аль нэг нь гэрээнээс татгалзах, эсхүлд түрээсийн зүйлийг буцаан авах үед түрээслэгч түрээсийн гэрээний нийт үнийн 50 буюу түүнээс дээш хувийг төлсөн нөхцөлд түрээсийн зүйлийн өмчлөлтэй холбогдсон маргаан гарвал гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол шүүх буюу арбитрын журмаар шийдвэрлүүлнэ.

16.4. Түрээслэгчийн гэм буруугаар санхүүгийн түрээсийн гэрээ хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болсон бол түрээслүүлэгчээс тавих шаардлагын хэмжээг түрээсэлсэн эд хөрөнгийн элэгдэлийг тооцсон үнийг харгалзан тодорхойлно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

17 дугаар зүйл. Түрээсийн зүйлийн барьцаа

17.1. Түрээслүүлэгч нь түрээслэгчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрлийн үндсэн дээр түрээсийн зүйлийг бусад этгээдтэй байгуулах барьцааны гэрээний зүйл болгон ашиглаж болно.

17.2. Энэ хуулийн 17.1-д заасны дагуу барьцаалагдсан түрээсийн зүйл нь бусдын эзэмшигчд шилжсэн бол шилжүүлэн авсан этгээд санхүүгийн түрээсийн гэрээг үргэлжлүүлэх үүрэгтэй.

17.3. Түрээслэгч түрээсийн зүйлийг барьцааны зүйл болгон ашиглахыг хориглоно.

18 дугаар зүйл. Санхүүгийн түрээсийн баталгаа, даатгал

18.1. Түрээслүүлэгч гэрээнд заасан үүргийн гүйцэтгэлийг хангуулахаар түрээслэгчээс барьцаа авах, түүнчлэн батлан даалт, банкны болон бусад этгээдийн баталгаа гаргуулж болно.

18.2. Энэ хуулийн 18.1-д заасны дагуу барьцаа авах, батлан даалт, банкны болон бусад этгээдийн баталгаа гаргуулахаар талууд тохиролцсон бол Иргэний хуулийн холбогдох зүйлд заасан нөхцөл, журмыг баримтлан гэрээ байгуулна.

18.3. Талууд тохиролцсоны үндсэн дээр түрээсийн зүйлийг даатгуулж болно.

19 дүгээр зүйл. Түрээсийн зүйл болон түүнтэй холбоотой эрхийн улсын бүртгэл

19.1. Санхүүгийн түрээсийн гэрээнд заасан түрээсийн зүйл болон тэдгээртэй

холбоотой эрхийг талууд улсын бүртгэлд бүртгүүлж болно.

19.2. Энэ хуулийн 19.1-д заасны дагуу түрээсийн зүйл болон тэдгээртэй холбоотой эрхийг улсын бүртгэлд бүртгэхтэй холбоотой харилцааг Эд хөрөнгө өмчлөх эрх, түүнтэй холбоотой эд хөрөнгийн бусад эрхийн улсын бүртгэлийн тухай хуулиар зохицуулна.

20 дугаар зүйл. Олон улсын санхүүгийн түрээс

20.1. Түрээслэгч, түрээслүүлэгчийн аль нэг нь дараахь этгээд байвал санхүүгийн түрээсийн гэрээг олон улсын санхүүгийн түрээсийн гэрээнд тооцно:

20.1.1. гадаад улсын хуулийн этгээд;

20.1.2. тус улсад оршин суудаггүй гадаад улсын иргэн, гадаад улсын нутаг дэвсгэрт байнга оршин суугаа Монгол Улсын иргэн.

МОНГОЛ УЛСЫН

ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар хот

БАНК БУС САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "зээлдүүлэх газар" гэсний дараа "санхүүгийн түрээсийн үйлчилгээ" гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 4.1.3, 7.1.3 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Санхүүгийн түрээс /лизинг/-ийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН

ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар хот

БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗААЛТЫГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Банкны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 10 дахь заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Санхүүгийн түрээс /лизинг/-ийн тухай хууль

хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН

ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

2006 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ОНЦГОЙ АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ

(Шинэчилсэн найруулга)

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь эх орны үйлдвэрийн болон импортоор авсан зарим бараа, түүнчлэн төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж болон энэхүү үйл ажиллагааг эрхлэн явуулж байгаа хувь хүн, хуулийн этгээдэд онцгой албан татвар ногдуулах, түүнийг төсөвт төлөхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж

2.1. Онцгой албан татварын тухай хууль тогтоомж нь Татварын ерөнхий хууль¹, энэ хууль, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Онцгой албан татвар төлөгч

3.1. Энэ хуульд заасан онцгой албан татвар ногдох бараа импортолсон болон дотоодод үйлдвэрлэж борлуулсан, түүнчлэн төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа

Д/д	Онцгой албан татвар ногдуулах барааны нэр, төрөл	Онцгой албан татвар ногдуулах биет нэгж
1	Бүх төрлийн согтууруулах ундаа	1 литр
2	Янжуур болон түүнтэй адилтгах бусад тамхи	100 ширхэг
3	Дүнсэн болон түүнтэй адилтгах задгай тамхи	1 килограмм
4	Автобензин, дизелийн түлш	1 тонн
5	Суудлын автомашин	1 ширхэг

5.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэсэн бараанд онцгой албан татвар ногдуулахдаа үйлдвэрлэгчийн борлуулсан барааны биет нэгжийг үндэслэн тогтооно.

5.3. Онцгой албан татвар ногдуулах барааг бусдад үнэ төлбөргүй шилжүүлсэн, хандивласан, түүнчлэн хувь хүн, хуулийн этгээд өөрийн

Д/д	Онцгой албан татвар ногдуулах барааны нэр, төрөл	Онцгой албан татвар ногдуулах биет нэгж
1	Тоглоомын ширээ буюу электрон хүрд	1 ширхэг
2	Автомат тоглоом	1 ширхэг
3	Тоглоомын үр дүнг харуулсан касс буюу тотализатор	1 ширхэг
4	Бооцоо тооцоолох букмейкерийн төв	1 ширхэг

6 дугаар зүйл. Ногдуулах онцгой албан татварын хэмжээ

6.1. Энэ хуулийн 4.1.1, 4.1.2-т заасан бараа болон эх орны үйлдвэрийн автобензин,

хувь хүн, хуулийн этгээд онцгой албан татвар төлөгч байна.

4 дүгээр зүйл. Онцгой албан татвар ногдох бараа, үйл ажиллагаа

4.1. Дараахь бараанд онцгой албан татвар ногдуулна:

- 4.1.1. бүх төрлийн согтууруулах ундаа;
- 4.1.2. бүх төрлийн тамхи;
- 4.1.3. автобензин, дизелийн түлш;
- 4.1.4. суудлын автомашин.

4.2. Төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн биет нэгж, тус үйл ажиллагааг эрхлэн явуулж байгаа хувь хүн, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд онцгой албан татвар ногдуулна.

5 дугаар зүйл. Онцгой албан татвар ногдуулах биет нэгж

5.1. Энэ хуулийн 4.1-д заасан бараанд онцгой албан татвар ногдуулахдаа дараахь биет нэгжийг үндэслэл болгоно:

хэрэгцээнд ашигласан бол тэдгээрийг борлуулсанд тооцож онцгой албан татвар ногдуулна.

5.4. Энэ хуулийн 4.2-д заасан техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжид онцгой албан татвар ногдуулахдаа дараахь биет нэгжийг үндэслэл болгоно:

дизелийн түлшний тогтоосон биет нэгжид дараахь хэмжээгээр онцгой албан татвар ногдуулна:

¹ Татварын ерөнхий хууль – "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1993 оны 1 дүгээрт нийтлэгдсэн

Д/д	Онцгой албан татвар ногдуулах барааны нэр, төрөл		Биет нэгж	Ногдуулах онцгой албан татварын хэмжээ /ам.долларт шилжүүлснээр/		
				Эх орны үйлдвэрийн бараа	Импортоор авсан бараа	
1	Хүнсний зориулалттай спиртийг	согтууруулах ундааны үйлдвэрт худалдсан	1 литр	1.00	-	
		бусад газарт худалдсан	1 литр	10.00	-	
2	Бүх төрлийн архи	40 хүртэл хатуулагтай	1 литр	аймгийн 1,6	нийслэлийн 2.00	5.00
		40 ба түүнээс дээш хатуулагтай	1 литр	4.50	4.50	
3	Үйлдвэрлэлийн аргаар боловсруулсан шимийн архи		1 литр	0.20	-	
4	Бүх төрлийн дэрс	35 хүртэл хатуулагтай	1 литр	0.50	1.50	
		35 ба түүнээс дээш хатуулагтай	1 литр	4.50	6.00	
5	Бүх төрлийн пиво		1 литр	0.20	0.20	
6	Янжуур болон түүнтэй адилтгах бусад тамхи		100 ширхэг	0.60	0.60	
7	Дүнсэн болон түүнтэй адилтгах задгай тамхи		1 килограмм	0.30	0.30	
8	Автобензин	90 хүртэл октантай	1 тонн	11.00	-	
		90 ба түүнээс дээш октантай	1 тонн	12.00	-	
9	Дизелийн түлш		1 тонн	15.00	-	

6.2. Энэ хуулийн 4.1.3-т заасан автобензин, боомтоос хамааруулан дараахь хэмжээгээр онцгой дизелийн түлшийг импортлон оруулж байгаа хилийн албан татвар ногдуулна:

Д/д	Хилийн боомтын нэр	Ногдуулах онцгой албан татварын хэмжээ /ам.долларт шилжүүлснээр/		
		Автобензин /шинжилгээний аргаар тодорхойлсон октаны хэмжээ/		Дизелийн түлш
		90 хүртэл	90 ба түүнээс дээш	
1	Цагааннуур, Ярант, Боршоо, Арцсуурь, Тэс, Бургастай, Гашуун сухайт	11.00	12.00	15.00
2	Ханх, Ульхан майхан	17.00	21.00	19.00
3	Сүхбаатар, Замын-Үүд, Эрээнцав, Алтанбулаг	38.00	43.00	48.00

6.3. Энэ хуулийн 4.1.4-т заасан болон хөдөлгүүрийн цилиндрийн суудлын автомашин импортлосон бол багтаамжийг харгалзан дараахь хэмжээгээр үйлдвэрлэгдсэн оноос хойших хугацаа онцгой албан татвар ногдуулна:

Д/д	Хөдөлгүүрийн цилиндрийн багтаамж / см ³ /	Ногдуулах онцгой албан татварын хэмжээ /ам. долларт шилжүүлснээр/		
		үйлдвэрлэгдсэн оноос хойших хугацаа /жилээр/		
		0-3 жил	4-9 жил	10 ба түүнээс дээш жил
1	1500 ба түүнээс доош	500	1000	2000
2	1501-2500	1500	2000	3000
3	2500-аас дээш	2000	2500	4000

6.4 Энэ хуулийн 4.2-д заасан тусгай дараахь хэмжээгээр онцгой албан татвар зориулалтын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжид ногдуулна:

Д/д	Онцгой албан татвар ногдуулах барааны нэр, төрөл	Биет нэгжид ногдуулах онцгой албан татварын хэмжээ /ам. долларт шилжүүлснээр, сард/
1	Тоглоомын ширээ буюу электрон хүрд	80000
2	Автомат тоглоом	3000
3	Тоглоомын үр дүнг харуулсан касс буюу тотализатор	80000
4	Бооцоо тооцоолох букмейкерийн төв	80000

6.5. Төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагааг цахим, интернэт, үүрэн телефоны сүлжээ ашиглан эрхэлж байгаа хувь хүн, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд сар тутам 25000 америк доллартой тэнцэх хэмжээгээр онцгой албан татвар ногдуулна.

6.6. Онцгой албан татварыг ногдуулахдаа Монголбанкнаас тогтоосон тухайн өдрийн төгрөгийн америк доллартой харьцах албан ёсны ханшийг үндэслэнэ.

7 дугаар зүйл. Онцгой албан татвараас чөлөөлөх

7.1. Дараахь барааг онцгой албан татвараас чөлөөлнө:

7.1.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэн экспортод гаргасан энэ хуулийн 4.1-д заасан бараа;

7.1.2. гэрийн нөхцөлд энгийн аргаар өөрийн хэрэгцээнд зориулж сүү, сүүн бүтээгдэхүүнээр нэрсэн шимийн архи;

7.1.3. хамрын тамхи;

7.1.4. гаалийн байгууллагаас зорчигчдын хувийн хэрэгцээнд зориулж татваргүй нэвтрүүлэхийг зөвшөөрсөн хэмжээний архи, тамхи;

7.1.5. хос тэжээлт автомашин.

8 дугаар зүйл. Онцгой албан татварыг ногдуулах, төсөвт төлөх

8.1. Энэ хуульд заасан импортын барааг Монгол Улсын хилээр оруулж ирсэн тухай бүрт гаалийн байгууллага онцгой албан татвар ногдуулж, татварын орлогыг төрийн сангийн дансанд шилжүүлнэ.

8.2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэсэн спиртээс бусад бараанд ногдуулах онцгой албан татварыг татвар төлөгч сар бүрийн 25-ны өдрийн дотор урьдчилан улсын төсөвт төлнө.

8.3. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэсэн бараанд ногдуулах онцгой албан татварын тухайн сарын тайланг татвар төлөгч дараа сарын 5-ны өдрийн дотор татварын албанд тушаана.

8.4. Спиртийн үйлдвэрийн борлуулсан спиртэд ногдуулсан онцгой албан татварыг ажлын 2 хоногт багтаан улсын төсөвт төлнө.

8.5. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хүнсний зориулалтаар үйлдвэрлэсэн спиртийг борлуулахад худалдан авагчид нэгдсэн дугаар бүхий баримт өгөх бөгөөд түүний загварыг татварын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

8.6. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэж борлуулсан архи, дарсанд онцгой албан татвар ногдуулахдаа уг согтууруулах ундаанд ногдох спиртэд төлсөн онцгой албан татварыг энэ хуулийн 8.5-д заасан баримтыг үндэслэн хасч тооцно.

8.7. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэсэн янжуур тамхинд онцгой албан татвар ногдуулахдаа уг тамхийг үйлдвэрлэхэд түүхий эдийн зориулалтаар импортолсон задгай тамхинд ногдуулсан онцгой албан татварыг хасч тооцно.

8.8. Энэ хуулийн 5.4-д заасан татвар ногдуулах биет нэгжийн төрөл, тоо хэмжээний өөрчлөлтийн сарын мэдээг татвар төлөгч дараа сарын 10-ны өдрийн дотор харьяа татварын албанд ирүүлэх бөгөөд уг өөрчлөлтийг татварын алба татвар төлөгчийн бүртгэлийн гэрчилгээнд тусгаж, шинээр суурилуулсан техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн тухайн сарын албан татварыг нөхөн ногдуулна.

8.9. Энэ хуулийн 6.4, 6.5-д заасан үйл ажиллагааг эрхлэн явуулж байгаа албан татвар төлөгч тухайн сард төлөх албан татварыг сар бүрийн 25-ны өдрийн дотор урьдчилан төлж, тайланг дараа сарын 10-ны өдрийн дотор татварын албанд ирүүлнэ.

9 дүгээр зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

9.1. Энэ хуулийг 2007 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

9.2. Энэ хуулийн 4.2, 5.4, 6.4, 6.5, 8.8, 8.9 дэх хэсгийг 2006 оны 8 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

**2006 оны 6 дугаар
сарын 29-ний өдөр**

**Улаанбаатар
хот**

**НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН
ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Импортын буудайн үрийг 2006 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрөөс 2011 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийг хүртэл, дотоодод үйлдвэрлэсэн гурилыг 2006 оны 7 дугаар сарын 1-нээс 2011 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрийг хүртэлх

хугацаанд нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас тус тус чөлөөлсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

**2006 оны 6 дугаар
сарын 29-ний өдөр**

**Улаанбаатар
хот**

**НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН
ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Импортоор оруулж ирэх нийтийн зорчигч тээврийн үйлчилгээний, стандартын шаардлага хангасан, 24 буюу түүнээс дээш суудалтай, 48 буюу түүнээс дээш зорчигчийн багтаамжтай, үйлдвэрлэснээс хойш 3-аас дээш жилийн хугацаа болоогүй автобус,

троллейбусыг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс 2011 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр хүртэлх хугацаанд дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

**2006 оны 6 дугаар
сарын 29-ний өдөр**

**Улаанбаатар
хот**

**ГААЛИЙН АЛБАН ТАТВАРААС
ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Импортоор оруулж ирэх нийтийн зорчигч тээврийн үйлчилгээний, стандартын шаардлага хангасан, 24 буюу түүнээс дээш суудалтай, 48 буюу түүнээс дээш зорчигчийн багтаамжтай, үйлдвэрлэснээс хойш 3-аас дээш жилийн хугацаа болоогүй автобус, троллейбусыг гаалийн албан татвараас чөлөөлсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс 2011 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр хүртэлх хугацаанд дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

**2006 оны 6 дугаар
сарын 29-ний өдөр**

**Улаанбаатар
хот**

**ЗАРИМ БАРАА МАТЕРИАЛ, ТОНОГ
ТӨХӨӨРӨМЖ, МАШИН МЕХАНИЗМЫГ
ГААЛИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ
ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Их Монгол Улс хүрээнд барьж байгуулах "Чингис хааны дурсгалын байгуулагдсаны 800 жилийн ойг тэмдэглэх ажлын хөшөө болон Төрийн ёслол хүндэтгэлийн өргөө"

цогцолборын барилга, хөшөө баримал, "Алтан ташуур" Чингис хааны морьт хөшөөний байгууламж зэрэг барилга байгууламж болон Төр, засгийн үйлчилгээ, аж ахуйг эрхлэх газар, Төрийн тусгай хамгаалалтын газар, Гадаад хэргийн яам, Цагдаагийн ерөнхий газрын автобаазуудын парк, Зэвсэгт хүчний жанжин штабын үлгэр жишээ үлээвэр найрал хөгжмийн зэмсгийн шинэчлэлтэд зориулан импортоор оруулж ирэх бараа материал, техник, тоног төхөөрөмж, машин механизмыг гаалийн албан татвараас чөлөөлсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлд заасан улсын хилээр нэвтрүүлэх бараа материал,

техник, тоног төхөөрөмж, машин механизмын нэр төрөл, зориулалт, тоо хэмжээний жагсаалтыг бараа тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн ангиллын дагуу Засгийн газар батална.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрөөс 2006 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр хүртэлх хугацаанд дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ЗАРИМ БАРАА МАТЕРИАЛ, ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖ, МАШИН МЕХАНИЗМЫГ НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Их Монгол Улс байгуулагдсаны 800 жилийн ойг тэмдэглэх ажлын хүрээнд барьж байгуулах "Чингис хааны дурсгалын хөшөө болон Төрийн ёслол хүндэтгэлийн өргөө" цогцолборын барилга, хөшөө баримлын ажлын хүрээнд гадаад, дотоодоос нийлүүлэгдэх бараа материал, техник, тоног төхөөрөмж, машин механизм, гүйцэтгэх барилгын ажил, үйлчилгээ болон "Алтан ташуур" Чингис хааны морьт хөшөөний байгууламж, Төр, засгийн үйлчилгээ, аж ахуйг эрхлэх газар, Төрийн тусгай хамгаалалтын газар, Гадаад хэргийн яам, Цагдаагийн ерөнхий газрын автобаазуудын парк, Зэвсэгт хүчний жанжин штабын үлгэр жишээ үлээвэр найрал хөгжмийн зэмсгийн шинэчлэлтэд зориулан импортоор оруулж ирэх бараа материал, техник, тоног төхөөрөмж,

машин механизмыг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлд заасан улсын хилээр нэвтрүүлэх бараа материал, техник, тоног төхөөрөмж, машин механизмын нэр төрөл, зориулалт, тоо хэмжээний жагсаалтыг бараа тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн ангиллын дагуу Засгийн газар батална.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрөөс 2006 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр хүртэлх хугацаанд дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдөр

Улаанбаатар хот

АГНУУРЫН НӨӨЦ АШИГЛАСНЫ ТӨЛБӨР, АН АМЬТАН АГНАХ, БАРИХ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ХУРААМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Агнуурын нөөц ашигласны төлбөр, ан амьтан агнах, барих зөвшөөрлийн хураамжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын "20-30" гэснийг "700-1000" гэж, 5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалтын

"400-600" гэснийг "8000-10000" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТӨРИЙН БЭЛГЭ ТЭМДГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хуулийн 1 дүгээр хавсралтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай.

Үгийг Ц.Дамдинсүрэн
Аяыг Б.Дамдинсүрэн, Л.Мөрдорж

МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН ДУУЛАЛ

Дархан манай тусгаар улс
Даяар Монголын ариун голомт
Далай их дээдсийн гэгээн үйлс
Дандаа энхжиж, үүрд мөнхөжнө

Хамаг дэлхийн шударга улстай
Хамтран нэгдсэн эвэс бэхжүүлж
Хатан зориг бүхий л чадлаараа

Хайртай Монгол орноо мандуулъя

Өндөр төрийн минь сүлд ивээж
Өргөн түмний минь заяа түшиж
Үндэс язгуур, хэл, соёлоо
Үрийн үрд өвлөн бадраа

Эрэлхэг Монголын золтой ардууд
Эрх чөлөө жаргалыг эдлэв
Жаргалын түлхүүр, хөгжлийн тулгуур
Жавхлант манай орон мацтугай

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ХЭЛЭЛЦЭЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. "Хүмүүнлэгийн тусламж болон техникийн хамтын ажиллагааны тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Швейцарийн Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын Хэлэлцээр"-ийг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр

Улаанбаатар хот

КОНВЕНЦ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблей 2005 оны 4 дүгээр сарын 13-ны өдөр баталсан "Цөмийн террорист үйлдлийг хориглох тухай" олон улсын конвенцийг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ЗЭЭЛИЙН ГЭРЭЭ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Засгийн газар, Испанийн Вант Улсын Институт де Кредито Оффисисальн хооронд 2006 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдөр байгуулсан "Улаанбаатар хотын Төв цэвэрлэх байгууламжийн тоног төхөөрөмжийг сайжруулах төсөл"-ийн Зээлийн гэрээг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр

Улаанбаатар хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗААЛТЫГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7.3.1, 7.3.3-7.3.6 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 7 дугаар сарын 4-ний өдөр

Дугаар 67

Улаанбаатар хот

Хуулийн төслийг санаачлагчид нь буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн 17.3.7 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

УИХ-ын гишүүн Т.Ганди, Ч.Авдай, Д.Арвин, Д.Ганхуяг, Ж.Гүррагчаа, М.Зоригт, С.Оюун, Д.Тэрбишдагва, Б.Эрдэнэсүрэн нарын 2006 оны 5 дугаар сарын 5-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Татвар төлөх хугацааг хойшлуулах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын 2006 оны 6 дугаар сарын 29-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцээд САПУ худалдааны төвд гарсан галын

ажуулын улмаас иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагад учирсан хохирлыг барагдуулах асуудлыг одоо мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжийн хүрээнд шүүхийн журмаар шийдвэрлэх нь зүйтэй гэж нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхи үзсэн тул хуулийн төслийг санаачлагчид нь буцаасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 7 дугаар сарын 6-ний өдөр

Дугаар 68

Улаанбаатар хот

Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг зөвшөөрөх тухай

Монгол Улсын Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 6.1.2 дахь заалт, 25 дугаар зүйлийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн 2007 оны үзүүлэлтүүдийн хязгаарыг нэгдүгээр хавсралтад дурдсан үзүүлэлт, хувь хэмжээгээр зөвшөөрсүгэй.

2.Засгийн газрын эдийн засгийн үйл ажиллагааны дунд хугацааны зорилтыг хоёрдугаар хавсралтаар баталсугай.

3.Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг 2007 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, Монгол Улсын 2007

оны төсвийн төслийг энэ тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар зөвшөөрсөн үндсэн үзүүлэлтүүдийн хязгаарыг баримтлан боловсруулахыг Монгол Улсын Засгийн газар /М.Энхболд/-т үүрэг болгосугай.

4.Тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороо /Ч.Улаан/, Эдийн засгийн байнгын хороо /Л.Гантөмөр/-нд даалгасугай

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Ц.НЯМДОРЖ

Улсын Их Хурлын 2006 оны 68 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН 2007 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДИЙН ХЯЗГААР

1.Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн доод хувь хэмжээ 8.6

2. Хэрэглээний бараа үйлчилгээний үнийн өсөлтийн дээд хувь хэмжээ 6.8

/ДНБ-д эзлэх хувиар/

3. Төсвийн нийт орлогын дээд хэмжээ	38.4
4. Төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ	42.4
5. Төсвийн урсгал тэнцрийн дээд хэмжээ	7.0
6. Төсвийн алдагдлын дээд хэмжээ	-4.0
7. Хөрөнгийн зардлын доод хэмжээ	7.0

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ДУНД ХУГАЦААНЫ ЗОРИЛТ

Нэг. Нийтлэг зүйл

1.1. Засгийн газрын эдийн засгийн үйл ажиллагааны дунд хугацааны зорилт нь эдийн засгийн өсөлтийг түргэтгэх, макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг бататгах, инфляцийг зохистой түвшинд байлгах, улсын болон хувийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, аж ахуйн нэгж, иргэдийн хэрэглээг урамшуулах замаар эдийн засгийг тэлэх бодлого баримтлан улмаар иргэдийн аж амьдралыг дээшлүүлж, ядуурал, ажилгүйдлийг бууруулах зорилгыг хангахад чиглэгдэнэ.

1.2. Энэхүү зорилтыг Төвбанкны мөнгөний бодлого, гадаадын зээл, тусламжийн бодлого, өрийн удирдлагатай нягт уялдуулах замаар цогц бодлого болгон хэрэгжүүлнэ.

Хоёр. Макро эдийн засгийн зорилт

2.1. Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилтууд Үндэсний эв нэгдлийн Засгийн газрын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлд тусгагдсан дараахь зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ:

2.1.1. эдийн засгийн өсөлтийг тогтворжуулж, нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэмжээг 2009 он гэхэд 1066 ам.доллар буюу 1.4 сая төгрөгт хүргэх;

2.1.2. жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэлтийг дэмжих, дэд бүтцийг түлхүү хөгжүүлэх;

2.1.3. уул уурхай, сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлж, эрчим хүчний хомсдол бүхий айл өрхийн тоог эрс бууруурах;

2.1.4. эрчимжсэн мал аж ахуй, усалгаатай тариаланг хөгжүүлэх, усан хангамжийг сайжруулах;

2.1.5. дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх төсвийн орлого, зарлагын харьцааг өсгөхгүй байх, аажмаар бууруулах бодлого баримтлахын хамт хувийн хэвшлийн эдийн засгийн өсөлт, нэмүү өртгийг бүтээхэд голлох хувь нэмэр оруулж байгааг харгалзан эдийн засгийн бүхий л хөшүүргээр дэмжих;

2.1.6. эдийн засгийн өсөлтийн нэг гол түлхүүр хүчин зүйл нь шинэчлэх ухаан технологийн дэвшлийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх, технологийн шинэчлэл хийх явдал гэж үзэж холбогдох үндэсний стандартыг шинэчлэн тогтоох, технологийн шинэчлэл хийх, шинэ технологид тулгуурласан үйлдвэрлэл, бүтээгдэхүүнийг дэмжих;

2.1.7. төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй шуурхай болгож, авилга, хээл хахуультай тэмцэх;

2.1.8. Улсын Их Хурлын 2005 оны 26 дугаар тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилтуудыг хэрэгжүүлж, түүний явцад мониторинг үнэлгээ хийж, хэрэгжилтийн явцыг 2 жил тутам тайлагнах;

2.1.9. мэргэжлийн сургалтын тогтолцоог бэхжүүлэх замаар зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, өрсөлдөх чадвар бүхий мэргэжилтэй ажилчид бэлтгэх ажлыг сайжруулах, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх;

2.1.10. нийгэмд шинээр бий болсон баялгийн хуваарилалт нь юуны өмнө тухайн бодит салбарын ажиллагсдад, тухайн нэмүү өртгийг бүтээсэн компанид хувь хөрөнгө оруулсан хувь нийлүүлэгч аж ахуйн нэгж, хувьцаа эзэмшигч иргэдэд, улмаар улсын төсвөөр дамжин төсвийн байгууллагын ажилтан албан хаагчид, тэтгэвэр тэтгэмж авагчид, эцэст нь нийгмийн халамж хүртэж байгаа иргэдэд зүй зохистой харьцаагаар хуваарилагдаж байх зарчмыг баримтлах.

Гурав. Улсын төсвийн дунд хугацааны хөрөнгө оруулалт

3.1. Улсын төсвийн дунд хугацааны хөрөнгө оруулалт нь улсын хөгжлийн стратеги, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, салбаруудын тэргүүлэх чиглэлтэй уялдан дараахь чиглэлд түлхүү хийгдэнэ:

3.1.1. хувийн хэвшлийн хөгжлийг дэмжих үүднээс эрчим хүч, зам, тээвэр, мэдээлэл, харилцаа холбооны дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт;

3.1.2. зах зээлийн механизм үр дүнтэй үйлчилж чадахгүй, мөн урт хугацааны хөрөнгө оруулалт шаардсан, нийгэмд зайлшгүй шаардлагатай төсөл арга хэмжээ;

3.1.3. ерөнхий болон мэргэжлийн боловсролын сургууль, эмнэлгүүдийн барилгыг шинээр барьж байгуулах, өргөтгөх, их засвар хийх зэргээр нийгмийн дэд бүтцийг сайжруулахад чиглэсэн арга хэмжээ;

3.1.4. төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг явуулах нөхцлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн төсөл, арга хэмжээ;

3.1.5. нийгмийн дэг журам хангах, улсын аюулгүй байдал, хил хамгаалах, батлан хамгаалахад чиглэсэн арга хэмжээ.

3.2. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтыг гадаадын зээл, тусламж, хувийн хөрөнгө оруулалттай нягт уялдуулах үүднээс дунд хугацааны улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

Дөрөв. Улсын төсвийн бодлого

4.1.Макро эдийн засгийн болон хөрөнгө оруулалтын дээрх бодлогуудтай уялдуулан дунд хугацаанд баримтлах улсын төсвийн бодлого нь дараахь зорилтыг хангана:

4.1.1.төсвийн байгууллагад цалин хөлсийг үе шаттай нэмэгдүүлэх;

4.1.2.нийгмийн даатгалын өнөөгийн тогтолцоонд байгаа дутагдал, доголдлыг засаж залруулан, нийгмийн даатгалын халамжийн тэтгэмжийг инфляцийн түвшинтэй уялдуулан өсгөхийн хамт 18 нас хүртэлх хүүхдүүдэд олгох тэтгэмжийг Улсын Их Хурлаас гаргасан шийдвэрийн дагуу бүрэн олгох;

4.1.3.өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, жирэмсэн болон амаржсан эхчүүдэд олгож байгаа нийгмийн халамжийн тэтгэмжийг инфляцийн түвшинтэй уялдуулан өсгөхийн хамт 18 нас хүртэлх хүүхдүүдэд олгох тэтгэмжийг Улсын Их Хурлаас гаргасан шийдвэрийн дагуу бүрэн олгох;

4.1.4.төрийн захиргааны болон төсвийн байгууллагуудын удирдлага,

менежментийг сайжруулах, эцсийн үр дүн, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулсан байдалтай уялдуулан үр дүнгээр санхүүжүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлэн баримтлах;

4.1.5.засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага, зохион байгуулалтыг үе шаттай боловсронгуй болгох, орон нутгийн бие даасан байдлыг хангах;

4.1.6.төсөвт байгууллагуудын ажил, үйлчилгээний чанар, хүртээмжид төрийн бус байгууллагууд, олон нийтийн тавих хяналтын механизм бүрдүүлж ил тод байдлыг хангах, төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гэрээгээр гүйцэтгүүлэх ажлыг өргөжүүлэх;

4.1.7.улсын төсвийн орлогыг бүрдүүлэхдээ шууд татварын дарамтыг багасгаж, хэрэглээнд тулгуурласан шууд бус татвар, татварын бус орлогыг төсөвт бүрэн төвлөрүүлэх замаар төсвийг бүрдүүлэх, гааль, татварын байгууллагыг ил тод, иргэдэд шуурхай үйлчилгээ, зөвлөлгөө үзүүлдэг байгууллага болгох зорилтыг хэрэгжүүлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр

Дугаар 69

Улаанбаатар хот

Зөвшөөрөл олгох тухай

Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.2-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан "40000 орон сууц" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор бага, дунд орлоготой иргэдэд зориулсан орон сууц барих, тэдний орон сууцны нөхцөлийг сайжруулах, барилгын салбарт ажлын байр нэмэгдүүлэхэд зориулж Засгийн газрын дунд хугацааны 60 хүртэл

тэрбум төгрөгийн бонд гаргаж, нийтэд санал болгон худалдахыг Засгийн газар /М.Энхболд/-т зөвшөөрсүгэй.

2. Энэ тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Төсвийн байнгын хороо/Ч.Улаан/ болон Эдийн засгийн байнгын хороо/ Л.Гантөмөр/-нд даалгасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 72

Улаанбаатар хот

Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 07 дугаар дүгнэлтийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн 30.1.3 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7.3.1, 7.3.6 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар зүйлийн 1.2, Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтыг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7.3.3, 7.3.4, 7.3.5 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалт, Хорин

гуравдугаар зүйлийн 1, Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтыг тус тус зөрчсөн байна гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 6 дугаар сарын 21-ны өдрийн 07 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрсүгэй.

2.Энэ тогтоолыг 2006 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 73

Улаанбаатар хот

Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 08 дугаар дүгнэлтийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн 30.1.3 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Даатгалын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь заалт буюу "Зохицуулах хороо даатгалын үйл ажиллагааны шинж чанар, цар хүрээнээс хамааран тухайн даатгагчийн дүрмийн сангийн доод хэмжээг энэ хуулийн 22.1-д заасан хэмжээнээс дээгүүр тогтоож болно." гэсэн заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорьдугаар зүйлийн "Монгол Улсын

Их Хурал бол төрийн эрх барих дээд байгууллага мөн бөгөөд хууль тогтоох эрх мэдлийг гагцхүү Улсын Их Хуралд хадгална.", мөн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1/ "хууль батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах" гэсэн заалтыг тус тус зөрчсөн байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдрийн 08 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 6-ны өдөр

Дугаар 147

Улаанбаатар хот

Найдангийн Төрбатад Монгол Улсын гавьяат хуульч цол хүртээх тухай

Шүүхийн байгууллагад олон жил санаачилга, үр бүтээлтэй ажиллаж эрүү, иргэний болон захиргааны хэргийг хянан шийдвэрлэх, шүүхийн байгууллагын дотоод зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгоход оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгчийн

албаны дарга Найдангийн Төрбатад Монгол Улсын гавьяат хуульч цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 6-ны өдөр

Дугаар 148

Улаанбаатар хот

Нанзадын Ганбаярыг Сүхбаатарын одонгоор шагнах тухай

Хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллагад олон жил идэвх зүтгэл, үр бүтээлтэй ажиллаж шүүхийн байгууллагын эрх зүйн үндсийг шинэчлэх, шүүх, прокурорын байгууллагын үйл ажиллагааг төлөвшүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн

нарийн бичгийн дарга Нанзадын Ганбаярыг Сүхбаатарын одонгоор шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 6-ны өдөр

Дугаар 149

Улаанбаатар хот

Хорлоогийн Дамдинд Монгол Улсын гавьяат хуульч цол хүртээх тухай

Шүүхийн байгууллагад он удаан жил идэвх зүтгэл, санаачилга, үр бүтээлтэй ажиллаж Монголын хуульчдын холбоог үүсгэн байгуулж, гадаад харилцааг хөгжүүлэх, хууль боловсруулж хэрэгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж "Глобус" хууль зүйн товчооны эрхлэгч, ахмад

хуульч Хорлоогийн Дамдинд Монгол Улсын гавьяат хуульч цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 150

Улаанбаатар хот

Зарим хүмүүсийг аймаг, Нийслэлийн шүүхийн шүүгчээр томилох тухай

"Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хууль"-ийн 12 дугаар зүйлийн 16, "Шүүхийн тухай" Монгол Улсын хуулийн 32 дугаар зүйлийн 1 дэх заалтыг тус тус баримтлан, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Ядамсүрэнгийн Туулыг Орхон аймгийн шүүхийн шүүгчийн, Дагвадоржийн Буянжаргалыг

Сэлэнгэ аймгийн шүүхийн шүүгчийн, Мянгаагийн Наранцэцэгийг Нийслэлийн шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд тус тус томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 151

Улаанбаатар хот

Зарим хүмүүсийг шүүгч, Ерөнхий шүүгчээр томилох тухай

"Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хууль"-ийн 12 дугаар зүйлийн 16, "Шүүхийн тухай" Монгол Улсын хуулийн 32 дугаар зүйлийн 1, 4 дэх заалтыг тус тус баримтлан, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Төмөрбаатарын Оюунханд, Баттулгын Одонтуяа нарыг Архангай аймгийн Захиргааны хэргийн шүүхийн шүүгчийн, Сүрэнгийн Цэрэнхандыг Булган аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгчийн, Жамъянгийн Наранбаярыг Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын шүүхийн шүүгчийн, Сундуйхүүгийн

Энхболдыг Завхан аймаг дахь сум дундын 2 дугаар шүүхийн шүүгчийн, Батнасангийн Батсүхийг Ховд аймаг дахь сум дундын 2 дугаар шүүхийн шүүгчийн, Мөнхбаярын Алдарыг Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн шүүхийн шүүгчийн, Адилбишийн Сайнтөсгийг Дорноговь аймаг дахь сум дундын 2 дугаар шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн албан тушаалд тус тус томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 152

Улаанбаатар хот

Зарим хүмүүсийг шүүгч, Ерөнхий шүүгчээс чөлөөлөх тухай

"Шүүхийн тухай" Монгол Улсын хуулийн 58 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1, 2 дахь заалтыг баримтлан, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Төрийн өөр ажил, албан тушаалд томилогдох болсон Мянгаагийн Наранцэцэгийг Сэлэнгэ аймгийн шүүхийн шүүгчийн, Адилбишийн Сайнтөсгийг Дундговь аймгийн Захиргааны хэргийн шүүхийн шүүгчийн, Ядамсүрэнгийн Туулыг Орхон

аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгчийн, Дагвадоржийн Буянжаргалыг Баянхонгор аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн, өөрөө хүсэлт гаргасан Ламжавын Эхлэлтийг Завхан аймаг дахь сум дундын 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн албан тушаалаас тус тус чөлөөлсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 153

Улаанбаатар хот

Нийслэлийн шүүхийн танхимын тэргүүнийг томилох тухай

"Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хууль"-ийн 12 дугаар зүйлийн 16, "Шүүхийн тухай" Монгол Улсын хуулийн 32 дугаар зүйлийн 7 дэх заалтыг тус тус баримтлан, Нийслэлийн шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн саналыг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Базарсүрэнгийн Сарантуяаг Нийслэлийн шүүхийн Эрүүгийн хэргийн танхимын тэргүүнээр улирлуулан томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛОГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр

Дугаар 154

Улаанбаатар хот

Дүрэмт хувцасны загварыг батлах тухай

Батлан хамгаалах тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалтыг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ НЬ:

1. Монгол Улсын төрийн ёслолын хүндэт харуулын цэргийн ёслолын дүрэмт хувцасны загварыг нэгдүгээр, загварын тодорхойлолтыг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

2. "Төрийн ёслолын хүндэт харуулын цэргийн дүрэмт хувцасны загварыг батлах тухай"

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1990 оны 35 дугаар зарлигийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

3. Энэ зарлигийг 2006 оны 7 дугаар сарын 1-нээс эхлэн мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2006 оны 06 - дугаар сарын 07-ны өдрийн 154 дүгээр зарлигийн нэгдүгээр хавсралт

ТӨРИЙН ЁСЛОЛЫН ХҮНДЭТ ХАРУУЛЫН ЦЭРГИЙН ЁСЛОЛЫН ДҮРЭМТ ХУВЦАСНЫ ЗАГВАР

д/д	Дүрэмт хувцасны нэр	Загварын дугаар
1	Дуулга малгай	3-1
2	Хүрэм	3-2
3	Додъёг	3-3
4	Тольтой бус	3-4
5	Өмд	3-5
6	Ташаавч	3-6
7	Эзгэн хоншоортой урт түрийтэй гутал	3-7

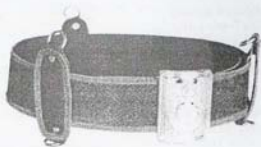
3-1

3-2

3-3

3-4

3-6

3-5

3-7

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2006 оны
06 дугаар сарын 07-ны өдрийн 154 дүгээр
зарлигийн хоёрдугаар хэвсрэлт

ТӨРИЙН ЁСЛОЛЫН ХҮНДЭТ ХАРУУЛЫН ЦЭРГИЙН ЁСЛОЛЫН ДҮРЭМТ ХУВЦАСНЫ ЗАГВАРЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

3-1.Малгай

Малгай нь эртний монгол цэргийн дуулгын хэлбэртэй байна.

Монгол цэргийн дуулганы уламжлалт, бөх батын бэлгэдэл "зажилсан мэт хөх төмрийн өнгөт" савхиар хийсэн зургаан талтай, эрхэмсэгийн бэлгэдэл шар өнгийн нарийн хавчуургатай, оройн хэсэгтээ мөн алтан шаргал өнгийн ганжиртай, эр цэргийн мятаршгүй зоригийн бэлгэдэл зөв болон хялгасан соновтортой байна. Соновторыг харуулын болон салааны захирагч нарт хар, цэргүүдэд хар, хээр, хүрэн зээрд өнгийн хялгасаар хийнэ. Мөн шаргал өнгийн духавч, саравч, цоховчтой тус бүр 3 үе бүхий хос шанаавч, 5 үе бүхий зэрэгцээ 2 шилэвчтэй байна.

Өвлийн улиралд малгайг дулаалж, шилэвч, шанаавчийг үслэг эдлэлээр доторлоно.

Малгайн саравчны дээр духавчинд орчин цагийн зэвсэгт хүчний офицер, ахлагч нарын цэнхэр дэвсгэр бүхий соёмботой метал тэмдгийг хадна. Энэ нь эртний болоод өнөөгийн монгол цэргийн хувцасны зохимжтой хослолыг бүрдүүлж байна.

3-2.Хүрэм

Хүрмийг зуны улиралд улаан бес даавуугаар, өвлийн улиралд улаан өнгийн цэмбээр хийх бөгөөд монгол дэглэний энгэр захтай, шар эмжээртэй байна.

Хүрэмний ханцуй хөх өнгөтэй, зөв хэлбэр бүхий тохойвчтой байх бөгөөд тохойноос дээш хэсэгт зэвсэгт хүчний ялгах тэмдэг байна. Тохойвчны дээр нь ялгуухын бэлгэдэл элдэв-очир хээ, учралын бэлгэдэл өлзийний хатгамал хослолыг байрлуулна.

Өвлийн улиралд хүрэм нь хиймэл үсэн дотортой байна.

3-3.Додьёг

Хүрмэн дээр өмсөх додьёг нь шар хадаасан товруу бүхий улаан эмжээртэй, угалз хээн чимэгтэй, тэнгэр мэт номин хөх өнгөтэй байна.

Додьёгны энгэрт дундад эртний монгол цэргийн уламжлалт түмэн наст хээн хүрээ бүхий алтан шаргал өнгөтэй металаар хийгдсэн толь байна.

3-4.Бүс

Өвөг монголчуудын сүлд-гал, нар, сар бүхий аралтай, бүдэг шар эмжээртэй, түмэн наст хээн чимэгтэй ширэн бүс байна.

3-5.Ташаавч

Дундад эртний монголын морин цэргийн хувцасны уламжлалыг илэрхийлсэн богино ташаавч байна. Ташаавчны өнгө, эмжээр нь додьёгтой адил байна.

3-6. Өмд

Өмд нь тэнгэрийн номин хөх өнгөтэй, зуны улиралд хөх бес даавуугаар, өвлийн улиралд хөх өнгийн цэмбээр хийсэн, шар хадаасан чимэгтэй улаан халз бүхий шулуун байна.

Өвлийн улирлын өмд нь дулаан дотортой байна.

3-7.Гутал

Монгол гутлыг дуурайлгаж хийсэн эзэндүү хоншоортой, хүрэн өнгөтэй, ширэн гутал байна. Гутлын түрийг амсраар нь оймсны хараны хээгээр чимэглэж, бүсний өнгөт ширээр эмжиж, шагайн дээр нь ширэн шагайвч хадна.

Өвлийн улирлын гутал нь үстэй дотортой байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2006 оны 6 дугаар
сарын 14-ний өдөр

Дугаар 06

Улаанбаатар
хот

Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль
Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зйрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим
14.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж, гишүүн Н.Жанцан, Ж.Амарсанаа/илтгэгч/, Ч.Дашням, Д.Наранчимэг нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар

Д.Нарантуяаг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд хүсэлт гаргагч Улсын Дээд шүүхийг

төлөөлж Улсын Дээд шүүхийн Эрүүгийн хэргийн танхимын тэргүүн Д.Батсайхан, шүүгч Б.Бат-Эрдэнэ, Иргэний хэргийн танхимын тэргүүн Ц.Амарсайхан, Захиргааны хэргийн танхимын тэргүүн С.Зандраа, мөн Улсын Ерөнхий прокурорыг төлөөлж Улсын Ерөнхий прокурорын туслах мөрдөн байцаах ажиллагаанд хяналт тавих хэлтсийн дарга Л.Болд, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Дондог нар оролцов.

Нэг.Монгол Улсын Ерөнхий прокурор М.Алтанхуяг Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн 1/636 дугаар албан бичгээр гаргасан хүсэлтдээ:

"Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 178 дугаар зүйлийн 178.1-д хэрэг бүртгэх ажиллагааг хөнгөн гэмт хэрэгт 14 хоног, хүндэвтэр гэмт хэрэгт 30 хоногт явуулна гэж заасан атал Улсын Их Хурлаас 2006 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдөр батлагдсан Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиар уг хуулийн 178 дугаар зүйлд "Эрүүгийн хуулийн 130, 131 дүгээр зүйлд заасан хөнгөн гэмт хэргийн хэрэг бүртгэх ажиллагааг 4 хоногт, хүндэвтэр гэмт хэргийн хэрэг бүртгэх ажиллагааг 7 хоногт багтаан явуулна" гэсэн 4 дэх хэсэг нэмсэн нь байцаан шийтгэх ажиллагааны оролцогч нарын хуулиар олгогдсон эрхээ хэрэгжүүлэх боломжийг хязгаарласнаас гадна хэрэг бүртгэлт явуулах үндсэн хугацаатай нийцээгүй байна.

Өөрөөр хэлбэл хөнгөн буюу хүндэвтэр ангилалд хамаарах гэмт хэрэг үйлдсэн сэжигтэн, яллагдагч нь хэрэг шалгах хугацааны дотор эрх, үүргээ хэрэгжүүлэх ижил нөхцөл, боломжтой байх эрхийг боогдуулж алагчлал ялгавартай тогтоосон шинжтэй болжээ.

Нийт хөнгөн, хүндэвтэр хэргүүдээс тусад нь зөвхөн Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 130 дугаар зүйлд заасан "Иргэн сонгуулийн эрхээ эдлэхэд болон сонгуулийн хорооны ажилд саад хийх", 131 дүгээр зүйлд заасан "Сонгуулийн болон бүх нийтийн санал хураалтын баримт бичгийг хуурамчаар үйлдэх, санал хураалтын дүнг буруу гаргах" гэмт хэргийн хэрэг бүртгэлт явуулах хугацааг хэт багасгаж бууруулснаар **Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна"** гэсэн заалтыг зөрчөөд зогсохгүй хэргийн байдлыг тал бүрээс нь бодитойгоор тогтоож шийдвэрлэх боломжгүй гэж үзэж байна" гэжээ.

Хэдр.Улсын дээд шүүхээс 2006 оны 4 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 1/1097 дугаар албан бичгээр Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан хүсэлтдээ:

"1. Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд оруулсан нэмэлт буюу уг хуулийн 225 дугаар зүйлийн 225.5, 233 дугаар зүйлийн 233.2, 302 дугаар зүйлийн 302.4, 304 дүгээр зүйлийн 304.4, 309 дүгээр зүйлийн 309.4, 348 дугаар зүйлийн 346.4-т Эрүүгийн хуулийн 130, 131 дүгээр зүйлд заасан гэмт хэргийн талаар хэрэг бүртгэлт явуулах, уг хэргийн яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх, хэргийг анхан болон давж заалдах, хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан хэлэлцэх, шүүхийн шийдвэрт гомдол, эсэргүүцэл гаргах хугацааг хэт багасган тогтоосон нь Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "...хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна", Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх хэсгийн "...нотлох баримтыг шалгуулах, шударга шүүхээр шүүлгэх..." эрхтэй" гэсэн заалттай зөрчилдөж байна.

Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн тодорхой зүйл, заалт шинээр оруулсан нэмэлтийг ижил төрлийн харилцааг зохицуулж буй мөн зүйлийн тухайн зүйл хэсэгтэй харьцуулан үзвэл жишээ нь, бусдад эд зүйлээ дээрэмдүүлсэн хэргийн хохирогч "А"-гийн гомдлоор эрүүгийн хэргийг Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 309 дүгээр зүйлийн 309.1-д зааснаар давж заалдах шатны шүүх 30 хоногийн дотор, харин сонгогдох эрх нь зөрчигдсөн гэх хэргийн хохирогч буюу нэр дэвшигч, эсвэл Сонгуулийн хорооны гишүүний гомдлоор "Б"-гийн хэргийг шинээр оруулсан нэмэлт буюу Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 309 дүгээр зүйлийн 309.4-д зааснаар давж заалдах шатны шүүх 5 хоногийн дотор хэлэлцэх журамтай болжээ.

Ийнхүү Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд оруулсан дээрх нэмэлтүүд нь **Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "...хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна"** гэсэнтэй зөрчилдөж байна.

2. Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд оруулсан нэмэлтийн дагуу тухайлбал, хэрэг бүртгэгч хөнгөн гэмт хэрэг бүртгэлтийг 4 хоногт багтаан явуулах ба харин анхан шатны шүүх уг хэргийг яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх захирамж гарсан өдрөөс эхлэн 3 хоногоос хэтрүүлэхгүйгээр шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх болсон нь Эрүүгийн хуулийн 130, 131 дүгээр зүйлд заасан гэмт хэргийн хохирогч, сэжигтэн, яллагдагч, шүүгчдэгч тэдгээрийн өмгөөлөгч нотлох баримт шалгуулах хүсэлтээ гаргах боломжийг хязгаарлаж байгаагаас гадна эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагааны оролцогчдоос ийм хүсэлт гаргасан тохиолдолд ч хэрэг бүртгэгч болон шүүх цаг хугацааны хувьд уг хүсэлтийг хүлээн авч хангаж чадахгүйд хүргэж байна.

Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд оруулсан нэмэлтийн дагуу Эрүүгийн хуулийн 130, 131 дүгээр зүйлд заасан гэмт хэрэгт хэрэг бүртгэлт явуулах, шүүхээс хэргийг хянан шийдвэрлэх маш богино, хязгаарлагдмал хугацааг тогтоосон нь хэргийн бодит үнэнийг тогтоох гэсэн зарчмыг хэрэг бүртгэлт хийгээд шүүхийн үйл ажиллагаанаас ангид байлгаж, улмаар тухайн иргэн шударга шүүхээр шүүлгэх эрхээ бодитой эдлэх боломжийг хязгаарлах нөхцөлийг бий болгож байна.

Ийм учраас Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд оруулсан дээрх нэмэлтүүд нь **Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх хэсгийн "...ноглох баримтыг шалгуулах, шударга шүүхээр шүүлгэх ... эрхтэй" гэсэн заалтыг зөрчиж байна.**

Гурав.Улсын дээд шүүхээс 2006 оны 4 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 1/1168 дугаар албан бичгээр Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан хүсэлтдээ:

"1.Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 166 дугаар зүйлд "Сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд захиргааны хариуцлага хүлээлгэсэн тухай шүүгчийн шийтгэврийн талаарх болон сонгуулийн холбогдолтой хэрэгт давж заалдсан гомдлыг шүүх хүлээн авсан өдрөөс хойш 7 хоногт багтаан шийдвэрлэнэ" гэсэн нэмэлтийг уг зүйлийн 7 дугаар хэсэг болгон оруулжээ.

Захиргааны хариуцлага хүлээлгэх тухай анхан шатны шүүхийн шүүгчийн шийтгэвэрт гомдол гаргах журам нь Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 170, 171 дүгээр зүйлүүдэд тусгагдсан ба шүүгчийн шийтгэвэрт 10 хоногийн дотор тухайн шатны шүүхэд гомдол гаргахаар зохицуулагдсан байдаг. Энэ гомдлыг нь тухайн шатны шүүх 3 шүүгчийн бүрэлдэхүүнтэй хэлэлцэж, тогтоол гаргах ба уг тогтоол нь эцсийн шийдвэр байхаар заасан байна. Үүнээс гадна, Монгол Улсын Их Хурлын Сонгуулийн тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.2-т "энэ хуульд заасан захиргааны шийтгэлийг сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүхийн шүүгч ногдуулах ба түүнд давж заалдсан гомдлыг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүх хянан шийдвэрлэнэ" гэж заажээ. Түүнчлэн, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 161 дүгээр зүйлд давж заалдах шатны шүүхээр хэлэлцэгдэх гомдлын хүрээ хязгаарыг тодорхойлохдоо "анхан шатны журмаар хэрэг хянан шийдвэрлээд гаргасан шүүхийн шийдвэрт ... давж заалдах гомдол гаргах"-аар тусгасан бөгөөд аймаг, Нийслэлийн давж заалдах шатны шүүхүүд захиргааны хариуцлага хүлээлгэсэн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн шийтгэврийг давж заалдах журмаар хянадаггүй билээ.

Гэтэл Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 166 дугаар зүйлд орсон дээрх нэмэлт сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдийн зөрчилд захиргааны шийтгэл оногдуулсан шүүгчийн шийтгэврийг хянах журмыг бусад төрлийн захиргааны зөрчлийн талаар гарсан шийтгэврийг хянах журмаас өөрөөр тогтоосон ба энэ нь шүүгчийн шийтгэврийг хянах шүүхийн тогтолцоог эвдэж, мөн хуулийн бусад зүйл, заалттай зөрчилдөж байгаагаас гадна **Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна" гэсэн зарчимтай нийцэхгүй байна.**

Захиргааны зөрчил гаргаж, шүүгчийн шийтгэвэрээр шийтгэл хүлээсэн аливаа этгээдийн гомдлыг анхан шатны шүүх хэлэлцдэг байхад сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдийн гомдлыг аймаг, нийслэлийн шүүх хэлэлцэх ямар үндэслэл байгаа нь ойлгомжгүй болжээ. Сонгуулийн хууль тогтоомжийн зөрчлийг бусад хуулийн зөрчлөөс илүү чухал гэж үзэх, эсхүл тухайн зөрчил гаргагч Улсын Их Хурлын сонгуульд нэр дэвшигч буюу түүнийг дэмжигч тул бусад зөрчил гаргагчдаас илүү ач холбогдолтой гэж үзэх нь "хүнийг ...эрхэлсэн ажил, албан тушаал, ...үзэл бодлоор нь ...ялгаварлан гадурхаж үл болно" гэсэн Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан зарчмыг хөндөж байна гэж Улсын Дээд шүүх үзнэ.

Сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд захиргааны хариуцлага хүлээлгэсэн тухай шүүгчийн шийтгэвэрт гарсан гомдлыг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 170, 171, 161, Улсын Их Хурлын Сонгуулийн тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.2-т заасан зохицуулалтыг баримталж, анхан шатны шүүх хэлэлцэх, эсхүл Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 166 дугаар зүйлийн 166.7-д заасны дагуу давж заалдах шатны шүүх хэлэлцэх нь ойлгомжгүй байгаагаас Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан "шүүгч ...гагцхүү хуульд захирагдана" гэсэн зарчмыг шүүх бүрэн утгаар нь хэрэгжүүлэх боломжгүй болж байна.

2.Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 174 дүгээр зүйлд "сонгуулийн холбогдолтой хэргийг хяналтын шатны шүүх хүлээн авснаас хойш 7 хоногт багтаан хянан шийдвэрлэнэ" гэсэн нэмэлтийг 2 дахь хэсэг болгон оруулжээ.

Хяналтын шатны шүүх нь өөрийн эрх хэмжээний хүрээнд иргэний хэргийг 30 хоногийн дотор хянахаар Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 174 дүгээр зүйлийн 174.1-д заажээ.

7 хоног гэдэг нь 30 хоногт багтах хугацаа хэдий ч хяналтын журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх

угацааны дээд хязгаарыг зөвхөн сонгуулийн холбогдолтой хэрэг маргаанд доошлуулж тогтоосноор тухайн хэргийн оролцогчдын эрх, шүүхээс хэргийг үл үндэстэй шийдвэрлэх боломжид муугаар нөлөөлөөд зогсохгүй угтаа "хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна" гэсэн Үндсэн хуулийн зарчмыг зөрчсөн гэж үзэж байна.

Нөгөө талаар, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зарим хугацаатай харьцуулж үзвэл иргэний бүх төрлийн хэргийг давж заалдах журмаар 30 хоног, хяналтын журмаар 30 хоногийн дотор хянан хэлэлцэхээр тогтоосон байхад сонгуулийн холбогдолтой хэргийг 7 хоногт хянан шийдвэрлэх нь хэтэрхий бага хугацаа гэдэг нь ойлгогдоно. Түүнчлэн хэргийн оролцогч шүүхийн шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш давж заалдах гомдлыг 14 хоногийн дотор, хяналтын гомдлыг 30 хоногийн дотор гаргадаг байхад хяналтын шатны шүүх /давж заалдах шатны шүүх ч мөн адил/ хэргийн оролцогчийн гомдол бичих хугацаанаас даруй 2-4 дахин богино хугацаанд хэргийг хянан шийдвэрлэх үүрэгтэй болж байна.

Сонгуулийн холбогдолтой хэрэг маргааныг түргэн шуурхай шийдвэрлэх шаардлага нь сонгуулийн өөрийн хугацаатай холбоотой болох нь ойлгомжтой ч хугацааны энэхүү шахуу байдлыг шүүх өөрийн ажлын дотоод зохион байгуулалтаар хянан тохируулах боломжтой байхад хэргийн оролцогчдын хуульд заасан эрхийг хязгаарласан нь процессын хуулийн нэгдмэл агуулгыг ч алдагдуулж, Үндсэн хуулийн зарчмыг ч зөрчсөн гэж үзэхээр байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 174 дүгээр зүйлийн 174.2-т "сонгуулийн холбогдолтой хэргийг" гэж заасан хэдий ч хуулийн 166 дугаар зүйлийн 166.7-д сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд захиргааны хариуцлага хүлээлгэсэн шүүгчийн шийтгэврийг давж заалдах шатны шүүх хянахаар туссан ба давж заалдах шатны шүүхийн магадлалд мөн хуулийн 167 дугаар зүйлийн 167.5-д зааснаар хяналтын шатны шүүхэд гомдол гаргах боломжтой тул захиргааны шийтгэл хүлээлгэсэн шүүгчийн шийтгэврийг хяналтын шатны шүүх хянах үүрэгтэй болж байна.

Энэ утгаараа хяналтын шатны шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 166 дугаар зүйлийн 166.7, 167 дугаар зүйлийн 167.5, 174 дүгээр зүйлийн 174.2-т заасныг баримталвал захиргааны шийтгэл ноогдуулсан шийтгэврийг хянаж, мөн хуулийн 170, 171 дүгээр зүйл, 172 дугаар зүйлийн 172.1-ийг баримталвал шийтгэврийг хянахгүй байхаар болжээ.

Уг тохиолдолд нэг асуудлыг хоёр өөрөөр зохицуулсан адилхан хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хуулийн зүйл, заалтын нэгийг нь баримталж, нөгөөг нь зайлшгүй зөрчих тул шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх ажиллагаа мухардалд орж, "...шүүгч гагцхүү хуульд захирагдана" гэсэн Үндсэн хуулийн шаардлага хэрэгжих боломжгүй болно" гэжээ.

Дөрөв.Улсын дээд шүүхээс 2006 оны 4 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 1/1127 дугаар албан бичгээр Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан хүсэлтдээ:

"1.Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд "11.6.Сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчлийг хянан шалгах ажиллагааг шүүгч 7 хоногт багтаан явуулна" гэсэн нэмэлт оруулжээ.

Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд зааснаар захиргааны зөрчлийг эрх бүхий албан тушаалтан зөрчлийн тухай гомдол, мэдээлэл, үйл баримтыг үндэслэн, зөрчлийг хянан шалгах ажиллагааг 14 хоногийн дотор явуулах, энэ хугацаанд дуусгах боломжгүй бол тухайн эрх бүхий байгууллагын удирдлагын шийдвэрээр 14 хоногтоо сунгаж, зөрчлийн тухай тэмдэглэл хөтлөх, үзлэг шинжилгээ хийх, шаардлагатай эд зүйл, баримт бичгийг түр хураах, зөрчил гаргасан этгээдэд таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, албадан саатуулах зэрэг цогц ажиллагаанууд хийгдэх ёстой билээ.

Гэтэл сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчлийг шүүгч өөрөө 7 хоногийн дотор хянан шалгах, нотлох баримтыг өөрөө цуглуулж, зөрчил гаргасан этгээдэд арга хэмжээ авах эсэхээ шийдвэрлэхээр болж байгаа нь талуудын тэгш эрхийн зарчмыг алдагдуулж байгаа төдийгүй, захиргааны зөрчил гаргасан этгээдийн зөрчлийг хянан шалгах хугацааг 2 өөрөөр хуульчилж, тухайн хуульд заасан боломжит хугацааг хэт багасгаснаар захиргааны зөрчил гаргасан этгээдийн эрхээ хамгаалуулах боломжийг алдагдуулж байна.

Энэ нь Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн заалтын зөрчилдөж байгааг гадна **Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "...хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна"** гэсэн заалтыг зөрчсөн гэж үзнэ.

2.Мөн хуулийн "Захиргааны шийтгэл ноогдуулсан шийдвэрийг давж заалдах, гомдол гаргах" гэсэн 19 дүгээр зүйлд "19.8. Сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчлийг хянан шийдвэрлэсэн шүүгчийн шийтгэвэрг 3 хоногийн дотор гомдол гаргах болох ба давж заалдах гомдлыг шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан

шийдвэрлэх тухай хуулийн 15 дугаар бүлэгт заасны дагуу хянан шийдвэрлэнэ” гэсэн нэмэлт оруулжээ.

Захиргааны зөрчил гаргасан этгээд, хохирогч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч нар захиргааны шийтгэл ногдуулсан шийтгэрийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор дээд шатны шүүхэд давж заалдах гомдол гаргаж, хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол давж заалдах гомдлыг эрх бүхий албан тушаалтан хүлээн авсан өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэхээр Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд заажээ.

Гэтэл захиргааны зөрчил гаргасан этгээдэд шийтгэл ногдуулсан анхан шатны шүүхийн шүүгчийн шийтгэвэрт гомдол гаргах журам нь Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 170, 171 дүгээр зүйлүүдийн дагуу зохицуулагдсан ба шүүгчийн шийтгэвэрт 10 хоногийн дотор тухайн шатны шүүхэд гомдол гаргахаар өөрөөр заажээ.

Энэ заалт нь Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.2 дахь хэсгийн “Энэ хуульд заасан захиргааны шийтгэлийг сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүхийн шүүгч ногдуулах ба түүнд давж заалдсан гомдлыг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу сум буюу сум дунд, дүүргийн шүүх хянан шийдвэрлэнэ” гэсэн заалттай нийцэж байхад сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчлийг хянан шийдвэрлэсэн шүүгчийн шийтгэвэрт 3 хоногийн дотор гомдол гаргаж болохоор хуульчлан зааж, гомдол гаргах хугацааг багасгаж, бусад захиргааны зөрчилд шийтгэл ногдуулсан шүүгчийн шийтгэвэрт гомдол гаргаж болох хуульд заасан хугацаанаас өөрөөр тогтоосон нь дээрх хуулийн заалтуудтай зөрчилдөж байгаагаас гадна **Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “...хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна”, Дочин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “шүүгч ...гагцхүү хуульд захирагдана”** гэсэн заалтуудтай нийцэхгүй байна.

Мөн захиргааны зөрчилтэй хэргийн оролцогчдоос захиргааны зөрчилд шийтгэл ногдуулсан анхан шатны шүүхийн шүүгчийн шийтгэвэрт гомдол гаргахдаа дээд шатны шүүхэд нь гомдол гаргах Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа өнөөгийн нөхцөлд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 166 дугаар зүйлийн 166.7 дахь хэсгийн дагуу давж заалдах шатны шүүх гомдлыг үндэслэн шийтгэврийг хянахаар байгаа нь Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн /шинэчилсэн найруулга/ 57 дугаар зүйлийн 57.2, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 170, 171 дүгээр зүйлийн заалтуудтай

зөрчилдсөн, аль хууль нь Үндсэн хуульд нийцэж байгааг тодорхойлох боломжгүй, дээрх хуулиудад нэг үйл баримтыг хоёр өөрөөр зохицуулсан зэрэг нь “шүүгч ...гагцхүү хуульд захирагдана” гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн заалтыг шүүн таслах ажиллагаанд хэрэгжүүлэхэд хүндрэл учруулж байгаа юм.

Иймд Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.6, 19 дүгээр зүйлийн 19.8 дахь хэсгийн заалтууд нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх талаар дүгнэлт гаргаж өгнө үү” гэжээ.

Тав. Улсын Их Хурлын Иргэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Дондог Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 5 дугаар сарын 24-ний өдөр ирүүлсэн тайлбартаа:

“Улсын Их Хурал 2005 оны 12 дугаар сарын 29-ний өдөр Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийг баталсан бөгөөд уг хуулиар Улсын Их Хурлын сонгуулийг санал авах өдрөөс 45-аас доошгүй хоногийн өмнө зарлахаар хуульчилж, сонгуулийн үйл ажиллагааны үе шатны ажлуудын хугацааг богиносгон тогтоосонтой холбогдуулж, Эрүүгийн хуулийн 130, 131 дүгээр зүйлд заасан хөнгөн, хүндэвтэр гэмт хэрэгт хэрэг бүртгэх ажиллагаа явуулах, яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх, шүүхийн шийдвэрийн хувийг холбогдох этгээдэд гардуулах, давж заалдах гомдол, эсэргүүцэл гаргах, хяналтын журмаар уг хэргийг хянан шийдвэрлэх, түүнчлэн сонгуультай холбогдсон иргэний хэргийг давж заалдах болон хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэхтэй холбогдсон хугацааг Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль болон Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан үндсэн хугацаанаас багаар тусгайлан тогтоосон өөрчлөлтийг эдгээр хуульд оруулсан. Түүнчлэн Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд ч дээрхтэй адил өөрчлөлт оруулсан.

Сонгуультай холбоотой маргаан сонгуулийн хугацаанд шийдвэрлэгдэхгүй байх явдал өмнөх сонгуулийн үед гарч байсан тул сонгуулийн хууль тогтоомжийг зөрчсөнтэй холбоотой асуудлыг сонгууль зохион байгуулах хугацаанд шийдвэрлэж байх шаардлагын үүднээс ийнхүү тогтоосон бөгөөд энэ нь сонгуулийн холбогдолтой хэрэг, маргааныг шалган шийдвэрлэхэд богино хугацаа тогтоосноор асуудлыг тухайн цаг үед нь хянан шийдвэрлэх замаар оролцогчдын эрхийг ханган баталгаажуулах боломж бүрдүүлнэ гэж хууль тогтоогч үзсэн юм.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуультай холбогдуулан Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай, Захиргааны хариуцлагын тухай

уульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтүүд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй гэж үзэж байна” гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1.Улсын Их Хурлаас 2006 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдөр баталсан Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна” гэсэн заалтыг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

Хэрэг бүртгэх ажиллагааг явуулах, яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэж эхлэх, шийтгэх ба цагаатгах тогтоолын хуулбарыг гардуулан өгөх, шүүхийн тогтоолд давж заалдах журмаар гомдол гаргах, эсэргүүцэл бичих, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхэд хэргийг хянан хэлэлцэж, захиргааны зөрчлийг хянан шалгах, захиргааны шийтгэл ногдуулсан шийдвэрийг давж заалдах, гомдол гаргах хугацааг дээрхи хуулиудын ерөнхий хугацаанаас богиносгож тогтоосноор процессын нэгдмэл нэг журам, хэлбэрээр хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэдэг байх нийтлэг зарчмыг зөрчжээ.

Үүний улмаас байцаан шийтгэх ажиллагаанд оролцогчдод төрөөр баталгаажсан адил тэгш эрх, үүрэгтэй байх боломж алдагдсан байна.

Байцаан шийтгэх ажиллагаанд оролцогчдод хэрэглэж буй хууль ижил, нэгдмэл байх нь хуулийн өмнө хүн бүр эрх тэгш байх гол болзол бөгөөд энэхүү болзлыг мөн зөрчсөн байна.

Хугацааг ялгавартайгаар тогтоож богиносгосноороо хэргийн бодит үнэнийг тогтоох, дүгнэлт гаргах, нотлох баримтыг шалгуулах, шүүхээр хамгаалуулах боломжийг хязгаарласан байна.

Ийнхүү хугацааг богиносгосноор эрх бүхий байгууллага асуудалд хөнгөн, хуумгай хандаж, хүний эрхийг зөрчиж иргэдийг хохироох хууль зүйн үндэслэл бий болгосон байна.

2.Улсын Их Хурлаас баталсан Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын

хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийн зохих заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2; Арван зургадугаар зүйлийн 14; Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалтыг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийн заалтыг удирдлага болгон ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1.Улсын Их Хурлаас 2006 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдөр баталсан Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хуулийн 1 дүгээр зүйл /Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд 178.4; 225.5; 233.2; 302.4; 309.4; 346.4 дэх хэсэг нэмсэн/, 2 дугаар зүйл; Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хуулийн 1 дүгээр зүйл /Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд 166.7; 174.2 дахь хэсэг нэмсэн/, 2 дугаар зүйл; Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг /Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд 11.6; 19.8 дахь заалт нэмсэн/ нь Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна” гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

2.Дээр дурдсан хуулийн холбогдох заалтууд нь Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2; Арван зургадугаар зүйлийн 14; Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалтыг зөрчөөгүй байна.

3.Улсын Их Хурлаас 2006 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдөр баталсан Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль, мөн Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1/; 2/ дахь хэсгийн заалтын үйлчлэлийг 2006 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

4.Энэхүү дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

**ХУРАЛДААН
ДАРГАЛАГЧ**

Ж.БЯМБАДОРЖ

ГИШҮҮД

**Н.ЖАНЦАН
Ж.АМАРСАНАА
Ч.ДАШНЯМ
Д.НАРАНЧИМЭГ**

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2006 оны 6 дугаар сарын 21-ний өдөр

Дугаар 07

Улаанбаатар хот

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим
12.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж, гишүүн Н.Жанцан, П.Очирбат/илтгэгч/, Ж.Амарсанаа, Ц.Сарантуяа нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Д.Нарантуяаг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд өргөдөл гаргагч иргэн Д.Ламжав оролцов. Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Дондог хүрэлцэн ирээгүй болно.

Нэг. Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 13 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Д.Ламжав Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдөр гаргасан өргөдөлдөө:

"Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь заалтын 7.3.1, 7.3.3, 7.3.4, 7.3.5, 7.3.6 гэсэн таван заалт Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар зүйлийн 1, Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчиж байна. Тухайлбал, Улсын Их Хурлын тухай хуулийн:

-7.3.1.өөрийг нь Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, байнгын, дэд, түр хорооны дарга, Засгийн газрын гишүүнээр сонгох, томилох санал хураалтын үед;

-7.3.3.өөрийнх нь бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, эгүүлэн татах эсэх асуудлаар санал хураах үед;

-7.3.4.өөрийг нь гэмт хэрэгт холбогдуулан шалгах зөвшөөрлийг эрх бүхий байгууллагад өгөх асуудлаар санал хураах үед;

-7.3.5.өөрийг нь сэжигтнээр албадан саатуулах, цагдан хорих, гэр, албан өөрөө, тээврийн хэрэгсэл болон биед нь үзлэг, нэгжлэг хийх, түүнчлэн өөрт нь шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл ногдуулах зөвшөөрлийг эрх бүхий байгууллагад өгөх асуудлаар санал хураах үед;

-7.3.6.Засгийн газарт итгэл үзүүлэх, түүнийг огцруулах асуудлаар санал хураах үед Засгийн газрын гишүүнээр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн тус тус энэ хуулийн 7.1.5-д заасан таслах эрхийг эдлэхгүй гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын эрх ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална, Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална" гэсэн заалтыг зөрчиж байна.

Улсын Их Хурлын аливаа бүрэн эрхийн асуудлаар шийдвэр гаргахад таслах эрхтэй оролцох нь ард түмний элч мөн хувьд Улсын Их Хурлын гишүүнд Үндсэн хуулиар олгогдсон, анхдагч гэж хэлж болох, бүрэн эрх юм. Хэдэн жилийн өмнө Харвардын Университетээс зохион байгуулсан чөлөөт зах зээлтэй улсуудын наяд улс төрийн намыг хамарсан хөндлөнгийн судалгаагаар "улс төрийн нам гэдэг бол төрийн эрх мэдлийг авах үндсэн сонирхол бүхий бүлэг хүмүүс" гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн байдаг.

Төрийн эрх мэдлийн төлөө нам бүлгүүдийн хооронд бие биенээ унагах гэсэн улс төрийн тэмцэл өрнөж байдаг Улсын Их Хурал шиг ийм байгууллагад гишүүний энэхүү анхдагч эрхийг хязгаарлах нь зарим тохиолдолд Улсын Их Хурлын сонгуулиар буй болсон албан ёсны олонхийг үгүйсгэх, улмаар хууль зүйн үндэслэлгүй сэдэлтийг өгсгүүлэх, Улсын Их Хурлаас нийгмийн нийтлэг эрх ашигт буюу ард түмний хүсэл зоригт нийцээгүй шийдвэр гарахад нөлөөлж болох юм.

Энэхүү хязгаарлалтыг нам, эвслийн үндсэн сонирхол, түүнтэй холбоотой сонирхлын зөрчлөөс жижиг хувийн сонирхлын зөрчлөөр тайлбарлах ёсгүй. Ийнхүү Улсын Их Хурлын гишүүний таслах эрхийг хуулиар хязгаарлах нь гишүүний халдашгүй байдлыг хөндөн Үндсэн хуулийн дээрх заалтуудыг зөрчиж байна.

Хоёр. Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Дондог 2006 оны 6 дугаар сарын 9-ний өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан тайлбартаа:

"1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн тайлбарт "Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална" гэдгийг "Улсын Их Хурлын гишүүд өөрсдийгөө сонгогдсон тойргийнхоо сонгогчдын төлөөлөгч мэтээр ойлгож, тойргийнхоо эрх ашгийг улсын эрх ашгаас дээгүүр тавих эрхгүй, харин Үндсэн хууль, түүнтэй нийцэн гарсан бусад хуулиа дээдлэх ёстой. Гэхдээ нийт иргэн, улсын ашиг сонирхол бүхнийг хуульчлагдсан байна гэж үзэж болохгүй, Монголын ард түмний ёс заншил, өв уламжлал, эх орноо гэх сэтгэл, шударга үнэнийг эрхэмлэх ёсон зэрэг зүйлийг Улсын Их Хурлын гишүүн хүн эрхэмлэн баримтлах учиртай" гэж тайлбарласан байна.

Энэхүү тайлбарыг 1992 оны Монгол Улсын Үндсэн хуулийг хэлэлцэн батлахад биечлэн оролцсон хуульчид хийсэн бөгөөд Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын дагуу хийгдсэн тайлбар гэж үзэх үндэслэлтэй.

Улсын Их Хурлын чуулганаар Улсын Их Хурлын гишүүн өөрийг нь Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, байнгын, дэд, түр хорооны даргаар сонгох, Засгийн газрын гишүүнээр томилох, өөрийг нь гэмт хэрэгт холбогдуулан шалгах болон сэжигтнээр албадан саатуулах, цагдан хорих, гэр, албан өрөө, тээврийн хэрэгсэл болон биед нь үзлэг, нэгжлэг хийх, шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл ногдуулах зөвшөөрлийг эрх бүхий байгууллагад өгөх асуудлаар, түүнчлэн Засгийн газрын гишүүнээр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Засгийн газарт итгэл үзүүлэх, түүнийг огцруулах асуудлаар санал хураах явцад холбогдох гишүүнийг тухайн санал хураалтад оролцуулах эсэх асуудлаар маргаан багагүй үүсдэг байсан. Иймээс Улсын Их Хурлын гишүүн ийнхүү таслах эрхгүй байх заалтуудыг 2001 оноос эхлэн дагаж мөрдөж байгаа болно.

Бөрөөр хэлбэл, албан тушаалд сонгох, томилох, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэх, өөрт нь итгэл хүлээлгэх эсэх гэх мэт Улсын Их Хурлын гишүүний хувьд зөвхөн өөрт нь холбогдох

асуудлаар санал хураахад таслах эрхгүй байхаар заасан. Энэ нь нэг талаасаа Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэхээр заасан Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхэд Улсын Их Хурлын гишүүн гагцхүү шударга үнэнийг эрхэмлэн дээдэлж ажиллах, аливаа сонирхлын зөрчилгүй байх талаас нь харгалзсан хэрэг юм. Нөгөө талаар Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч болж нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримталж бодлого тодорхойлох аливаа асуудлаар санал хураалтад оролцох эрхийг хасаж байгаа явдал биш гэж үзсэн.

Аливаа хүний эрх нь нөгөө хүний эрхийг хохироох үндэслэл болохгүй байх, нөгөө талаас ёс зүйн талаас хандаж хуулиар тодорхой хязгаарлалт тогтоож болох ерөнхий зарчмыг баримтлахыг шаарддаг. Дэлхийн ихэнх оронд энэ зарчмын хүрээнд парламентын гишүүдийн зарим үйл ажиллагаанд тодорхой хязгаарлалт тогтоон мөрдүүлдэг. Тухайлбал, парламентын улс орнуудын нийтлэг жишгээр Улсын Их Хурлын гишүүний албаны үйл ажиллагаа, албан томилолт, шагнал, бэлэг дурсгалын зүйлийг хүлээн авах, сонгуулийн үйл ажиллагаа явуулахад хуулиар тодорхой хязгаарлалтуудыг тогтоосон. Үүний нэгэн адилаар хандаж Улсын Их Хурлын гишүүний хувийн ашиг сонирхол, түүний нийгмийн болон албаны үүрэгтэй нь харшилдах байдал гаргахгүй байх үндэслэлээр зөвхөн өөрт нь холбогдох асуудлаар санал хураах үед таслах эрх эдлэхгүй байхаар хуульчилсан.

"Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална" гэсэн Үндсэн хуулийн заалт нь Улсын Их Хурлаас нийтийн эрх ашигт хамаарах аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд Улсын Их Хурлын гишүүд зөвхөн тойргийнхоо эрх ашгийг бүх, нийт улсын эрх ашгийн үүднээс асуудалд хандах зарчмаар илэрхийлэгдэж байгаа, түүнчлэн Парламентын гишүүний бүрэн эрхэд дээр дурдсанаар хязгаарлалт тогтоож болох ерөнхий зарчим үйлчилдэг тул зөвхөн өөрт нь холбогдох асуудлаар санал хураахад таслах эрх эдлэхгүй байхаар заасан нь Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална" гэсэн заалтыг зөрчсөн гэх үндэслэлгүй байгаа болно.

2.Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдал бол түүнээс эрх, үүргээ саадгүй, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх явдлыг хангасан Үндсэн хуулийн чухал зарчмын нэг юм. Гэхдээ Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдал гэдгийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал, тайлбар зэрэгт Улсын Их Хурлын гишүүнийг Улсын Их Хурлын зөвшөөрөлгүйгээр цагдан хорих, түүнд шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл оногдуулах, гэр, албан тасалгаа, биед нь нэгжлэг хийхийг хориглохыг хэлнэ гэж тайлбарласан байна.

Үүнтэй уялдуулан авч үзвэл Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтын Монгол Улсын иргэн "халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...Иргэний хувийн ба гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон байрны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална", Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална" гэж заасны дагуу Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.9.1-д "гэмт үйлдлийнх нь явцад, эсхүл гэмт хэргийн газарт эд мөрийн баримттай нь баривчилж, улмаар бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх тухай саналыг Улсын ерөнхий прокурор Улсын Их Хуралд оруулсан", 34 дүгээр зүйлийн 34.7-д "Энэ хуулийн 6.9.1-д зааснаас бусад тохиолдолд гишүүнийг албадан саатуулах, цагдан хорих, түүнд шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл оногдуулах, гэр, албан өрөө, тээврийн хэрэгсэл, биед нь үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглоно" гэсэн заалтуудаар хуульчлан баталгаажуулсан байна.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудалтай холбогдсон бусад асуудлыг зохицуулсан заалтууд ч энэ хүрээнд багтаж байгаа.

Дэлхийн ихэнх оронд гэмт хэргийн газар дээр нь саатуулаагүй л бол шүүгч хэргийг бодитойгоор тогтоотол парламентын гишүүнийг баривчилж хорих эрх хэнд ч байдаггүй бөгөөд аль нэг танхимын зөвшөөрөлгүйгээр тухайн танхимын гишүүний эсрэг шүүхийн зарга үүсгэхийг хориглодог. Өөрөөр хэлбэл, парламентын гишүүний халдашгүй байдал гэдэг нь улс орнуудын нийтлэг жишгээр аль нэг танхимын зөвшөөрөлгүйгээр тухайн гишүүний эсрэг иргэний болон эрүүгийн хэрэг өвдөж болохгүй

байх зарчмаар илэрхийлэгддэг бөгөөд энэ парламентын гишүүний халдашгүй эрхийн талаар дэлхийн улс орнуудад үйлчилдэг нийтлэг эрх зүйн ойлголт юм.

Олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээнд иргэний "халдашгүй эрх чөлөөтэй байх" гэдэг өргөн хүрээгээр авч үзвэл хүний хувийн чөлөөт байдал, эд хөрөнгө, орон сууц, захидал харилцааны нууцад хуульд заасан журмаас гадуур хэн ч халдахгүй байхаар тайлбарладаг. НҮБ-ын 1948 оны Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал, 1948 оны Эрүү шүүлт болон бусад харгис, хүнлэг бус, доромжилсон харьцаа, шийтгэлийн эсрэг олон улсын гэрээ, бичгүүд, 1966 оны Иргэний болон улс төрийн тухай Пакт зэрэгт хуульчлан заасны дагуу хууль бусаар нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглохыг ойлгодог. Энэ ойлголт нь ийнхүү олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээнд нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн халдашгүй байдлын ойлголт байна.

"Халдашгүй" гэсэн үгийн язгуур утгыг авч үзвэл /Цэвэлийн тайлбарт/ "халдаж болшгүй", "ойртох аргагүй" гэдгээр тайлбарласан байна. Энэ тайлбараас ч үзэхэд хүний үйл ажиллагаанд бус харин аливаа хүний бие /эрх чөлөөнд/, эд зүйлд халдаж болохгүй гэж ойлгогдож байна.

Ийнхүү Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдал гэдэг нь улс орнуудын нийтлэг жишгээр Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.9.1-д "гэмт үйлдлийнх нь явцад, эсхүл гэмт хэргийн газарт эд мөрийн баримттай нь баривчилж, улмаар бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх тухай саналыг Улсын ерөнхий прокурор Улсын Их Хуралд оруулсан", 34 дүгээр зүйлийн 34.7-д "Энэ хуулийн 6.9.1-д зааснаас бусад тохиолдолд гишүүнийг албадан саатуулах, цагдан хорих, түүнд шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл оногдуулах, гэр, албан өрөө, тээврийн хэрэгсэл, биед нь үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглоно" гэсэн заалтуудаар илэрхийлэгдэж байгаа тул Улсын Их Хурлын гишүүний таслах эрхийг хязгаарласан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална" гэсэн заалтыг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлгүй байна." гэжээ.

Гурав. Иргэн Д.Ламжав Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдөр гаргасан нэмэлт өргөдөлдөө:

"Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7.3.1, 3.6 заалт нь Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар үйлийн 2 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх нь Төрийн сүлдэндээ тангараг ргөснөөр эхэлж, Улсын Их Хурлын дараагийн онгуулиар шинэ сонгогдсон гишүүд тангараг ргөснөөр дуусгавар болно", мөн хуулийн 7.3.3, 7.3.4, 7.3.5 заалт нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх хэсгийн "...гэм журуутай нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох сүртэл хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд гооцож үл болно. Монгол Улсын иргэн энэхүү үндсэн эрхийг баталгаатай эдэлнэ" гэсэн заалтыг зөрчиж байна.

Тухайлбал, Улсын Их Хурлын гишүүний санал өгөх эрхийг уг гишүүний сонирхлын зөрчлөөр тайлбарлан хязгаарлах нь түүнээс ч илүү хүчтэй бүлгийн сонирхлын зөрчлийг өөгшүүлэх тул Улсын Их Хурлын тухай хуулийн дээрх заалтуудыг хувь гишүүний сонирхлын зөрчлийг хязгаарлах үүднээс тайлбарлах үндэслэл байхгүй. Хувийн хэвшлийн байгууллагын удирдлага нь хувийн сонирхлоороо нэгдсэн хүмүүсээс буюу тийм этгээдүүдийн төлөөлөгчдөөс бүрдсэн байдаг тул санал өгөх эрхэд зөвлөн хязгаарлалт байж болдог.

Жишээ нь, удирдах зөвлөлийн гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудлын талаар сонирхлын зөрчилтэй байгаа тул би санал хураалтад оролцохгүй гэж болдог. Гэтэл Улсын Их Хурлын тухай хуульд тас хориглосон байна. Маргаан үүсгэгдсэн өргөдлийн тайлбарт ч Улсын Их Хурлын гишүүний санал өгөх бүрэн эрхийг хязгаарлаж болохгүй тухай тайлбарласан. Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх дуусгавар болоогүй эсвэл энэхүү эрхийг түдгэлзүүлээгүй буюу зохих зөвшөөрлийг аваагүй байгаа үед тухайн гишүүний санал өгөх эрхийг хасч байгаа нь дээр иш татсан Үндсэн хуулийн заалтуудыг зөрчиж байна" гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсгийн 7.3.1, 7.3.3, 7.3.4, 7.3.5, 7.3.6 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14/; Хорин гуравдугаар зүйлийн 1, 2; Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчсөн болох нь дараахь үндэслэлээр тогтоогогдож байна.

1. Парламентын гишүүдийн санал өгөх, таслах эрхийг үндэслэлгүйгээр хязгаарлахыг

хуулиар хориглодог нь ардчилсан эрх зүйт төрийн үндсэн зарчим болно.

Бусад салбар хуулийн хувьд тухайлбал, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын сонгуульд нэр дэвшигчийн санал өгөх эрх нь нээлттэй байдаг.

2. "Ашиг сонирхлын зөрчилтэй", мөн "зөвхөн өөртэй нь холбогдолтой асуудлыг хэлэлцэх" гэх мэт үндэслэлээр Улсын Их Хурлын гишүүний санал өгөх эрхийг хуулиар хязгаарласан нь Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхэд халдсан шинжийг агуулсан байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийн заалтыг удирдлага болгон **ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ** нь:

1. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсгийн 7.3.1, 7.3.6 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар зүйлийн 1, 2; Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчсөн байна.

2. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсгийн 7.3.3, 7.3.4, 7.3.5 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14/; Хорин гуравдугаар зүйлийн 1; Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчсөн байна.

3. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсгийн 7.3.1, 7.3.3, 7.3.4, 7.3.5, 7.3.6 дахь заалтын үйлчлэлийг 2006 оны 6 дугаар сарын 21-ний өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

4. Энэхүү дүгнэлтийг хүлээн авснаас хойш Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуульд заасны дагуу 15 хоногт багтаан хянан хэлэлцэж, хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

**ХУРАЛДААН
ДАРГАЛАГЧ
ГИШҮҮД**

**Ж.БЯМБАДОРЖ
Н.ЖАНЦАН
П.ОЧИРБАТ
Ж.АМАРСАНАА
Ц.САРАНТУЯА**

2006 оны 6 дугаар сарын 26-ны өдөр

Дугаар 30

Улаанбаатар хот

“ӨРШӨӨЛ ҮЗҮҮЛЭХ ТУХАЙ” ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛ, ХЭСГИЙГ ХЭРЭГЛЭХ ТУХАЙ

Их Монгол Улс байгуулагдсаны 800 жилийн ойг тохиолдуулан гаргасан “Өршөөл үзүүлэх тухай” 2006 оны 6 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуулийн зарим зүйл, хэсгийг нэг мөр ойлгож, зөв хэрэглэх явдлыг хангах зорилгоор Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалт, Шүүхийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.6.5-д заасныг удирдлага болгон Улсын Дээд шүүхээс ТОГТООХ нь:

1. “Өршөөл үзүүлэх тухай” хуулийн /цаашид “энэ хууль” гэнэ/ зарим зүйл, хэсгийг дор дурдсанаар тайлбарласугай.

1.1. Энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэгт заасан **“гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд”** гэдэгт 2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдрийн 24 цаг 00 минутаас өмнө гэмт хэрэг үйлдсэн болон ял шийтгүүлсэн хүмүүс хамаарна.

1.2. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсгийн **“гэмт хэрэг үйлдэж, анх удаа хорих ялаар шийтгүүлсэн”** гэдэгт урьд нь хорих ял шийтгүүлж байгаагүйгээс гадна хорихоос өөр төрлийн ял шийтгүүлж байсан, хорих ял шийтгүүлж байсан боловч Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 78 дугаар зүйлд зааснаар ялгүйд тооцсон буюу ялгүй болсон, хорих ялыг нь тэнсэж, хянан харгалзсан болон мөн хуулийн 62, 63 дугаар зүйлд зааснаар шүүхийн шийтгэх тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулсан хугацаанд шинээр гэмт хэрэг үйлдээгүй, уг хугацаа дууссан, хэд хэдэн гэмт хэрэг үйлдсэн боловч нэг шийтгэх тогтоолоор анх удаа хорих ял шийтгүүлсэн болон шийтгүүлж байгаа этгээдийг тус тус хамааруулна.

1.3. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1-д заасан **“арван найман насанд хүрээгүй байхдаа үйлдсэн гэмт хэрэгт ял эдэлж байгаа”** гэдгийг гэмт хэрэг үйлдэхдээ насанд хүрээгүй байсан боловч уг хууль хүчин төгөлдөр болох үед 18 насанд хүрсэн этгээдийг ойлгоно.

1.4. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2-т заасан **“арван найман насанд хүрээгүй хүүхэдтэй”** гэдэгт нэг буюу түүнээс дээш төрүүлсэн болон үрчилж авсан, түүнчлэн нэг өрхөд хамт амьдарч байгаа дагавар хүүхдийн аль нэг нь уг хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө 18 насанд хүрээгүй байхыг;

“жирэмсэн эмэгтэйчүүд” гэдэгт энэ хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө жирэмсэн болсон нь эмчийн магадлагаа, эмнэлгийн дүгнэлтээр тогтоогдсоныг ойлгоно.

1.5. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.3-т заасан **“өөрийн шууд асрамжинд байгаа арван найм хүртэл насны хагас өнчин хүүхэдтэй”** гэдэгт шууд асрамжинд нь байгаа төрсөн болон үрчилж авсан, дагавар хүүхдийн эх нь нас барсан, нас барсан гэж зарлагдсан, эсхүл сураггүй алга болсонд тооцогдсон байхыг хэлнэ.

1.6. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэгт дурдсан өршөөлд хамааруулах үндэслэл нь 2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдрийн 24 цаг 00 минутаас өмнө шүүхийн хүчин төгөлдөр болсон шийтгэх тогтоол, шийдвэр, төрсний гэрчилгээ, иргэний үнэмлэх /паспорт/, түүнтэй адилтгах бусад баримт бичиг, Иргэний бүртгэлийн тухай хуульд заасан төрийн захиргааны эрх бүхий байгууллагын бүртгэл, тодорхойлолт, мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлт зэргээр тогтоогдсон байвал зохино.

1.7. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2 дахь хэсэгт заасан **“энэ хуулийн 4.1.6-д заасан этгээдэд энэ хуулийн 8.1.7 дахь заалт хамаарахгүй”** гэдгийг 2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдрийн 24 цаг 00 минутаас өмнө гэмт хэрэг үйлдсэн болон ял шийтгүүлсэн, түүнчлэн ял эдэлж байгаа **“арван найман насанд хүрээгүй хүүхэдэд”** уг хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.7 дахь заалт хаалт болохгүй гэж ойлгоно.

1.8. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3 дахь хэсэгт заасан **“болгоомжгүй гэмт хэрэг үйлдэж анх удаа хорих ял шийтгүүлсэн ялтан”** гэдэгт хөнгөн, хүндэвтэр хүнд гэмт хэргийг анх удаа болгоомжгүй үйлдсэн болон ял шийтгүүлсэн этгээд хамаарна.

1.9. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.4 дэх хэсэгт заасан **“хорихоос өөр төрлийн хөнгөн ял шийтгүүлсэн”** гэдэгт Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангид заасан торгох, тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах, эд хөрөнгө хураах, албадан ажил хийлгэх, баривчлах ял шийтгүүлсэн байхыг ойлгоно.

1.10. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсгээс 4.4 дэх хэсэгт заасан өршөөлд хамааруулах үндэслэлийг **хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, прокурорын хяналтын болон шүүхийн** шаганд тус тус шалган тогтоосон байвал зохино.

1.11. Энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт заасан "**хүнд, онц хүнд гэмт хэрэг үйлдэж**" гэдэгт уг гэмт хэргийг санаатай үйлдсэн байхыг ойлгоно.

1.12. Эрүүгийн хуулийн хэд хэдэн зүйл, хэсэгт заасан гэмт хэрэг үйлдэж, нэг шийтгэх тоолоор ял шийтгүүлсэн ялтанд шүүх энэ хуульд заасан өршөөлийг үзүүлэхдээ зүйл, хэсэг тус бүрээр оногдуулсан ялд тохирох өршөөлийг үзүүлсний дараа үлдсэн алын хөнгөнийг хүндэд нь багтаах, эсхүл бүгдийг буюу заримыг нэмж нэгтгэх зэргээр Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 57, 58 Дугаар зүйлд заасан журмаар шийдвэрлэнэ.

Харин ял эдэлж байгаа ялтанд өршөөл үзүүлэхдээ өршөөлд хамаарах зүйл, хэсэг бүрээр оногдуулсан ялд тохирох өршөөл үзүүлж, өршөөлд үүг хамаарах ял буюу алын үлдэх хэсгийг эдлүүлэхээр тогтооно.

1.13. Энэ хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт дурдсан "**хэрэгсэхгүй болгох хугацаанд**" Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 63 дугаар зүйлд заасан хугацааг адилтгаж ойлгоно.

Энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан өршөөлийг үзүүлэхэд шүүхээс ямар нэг шийдвэр гаргах шаардлагагүй бөгөөд Цагдаагийн байгууллага уг хуулийн заалтыг баримтлан ялтны хувийн хэрэг, Иргэний бүртгэл мэдээллийн улсын төвд байгаа ял шийтгэлийн тухай тэмдэглэл / бүртгэл/-д өршөөл үзүүлсэн тухай зохих тэмдэглэл хийнэ.

1.14. Энэ хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт заасан хөнгөн, хүндэвтэр гэмт хэргийн хувьд хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах байгууллагад шалгагдаж байгаа хэргийг **прокурор**, яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлээгүй тохиолдолд **шүүгч** захирамж гаргаж, яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлсэн тохиолдолд шат шатны **шүүх** хуралдаанаас хэргийг **хэрэгсэхгүй болгоно**.

Хэрэв сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч гэм буруугийн асуудлаар маргавал шүүх хэргийг Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд заасан ердийн журмаар хянан хэлэлцэж, гэм буруутай эсэхийг шийдвэрлэсний эцэст энэ хуулийг хэрэглэнэ.

1.15. Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.3-т заасан "**гурав ба түүнээс дээш удаа гэмт хэрэг үйлдэж, хорих ял шийтгүүлсэн**" гэдгийг 3 ба түүнээс дээш удаа шүүхийн шийтгэх тогтоолоор хорих ял шийтгүүлсэн гэж ойлгоно. Харин Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 78 дугаар зүйлд зааснаар ялгүйд тооцогдсон буюу ялгүй болсон бол энэ ойлголтод хамааруулахгүй.

1.16. Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан өршөөлд хамааруулахгүй үндэслэлүүд нь 2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдрийн 24 цаг 00 минутаас өмнө бий болсон байвал зохино.

1.17. Сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, ялтныг энэ хуульд заасан аль илүү ашигтай үндэслэлээр нэг удаа өршөөлд хамааруулна.

1.18. Ялтныг үндсэн болон нэмэгдэл ялаас энэ хуульд зааснаар өршөөн хэлтүүлэх тухай асуудлыг Улсын Их хурлын 2006 оны 6 дугаар сарын 23-ны өдрийн 64 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан комисс зохион байгуулна.

Өршөөл үзүүлэх тухай хуулийг шүүх буруу хэрэглэсэн тохиолдолд дээд шатны шүүх уг хэргийг давж заалдах буюу хяналтын журмаар хянан хэлэлцэхдээ алдаа, зөрчлийг залруулан зөвтгөж байвал зохино.

1.19. Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1-ээс 8.1.7-д заасан этгээдэд уг хуульд заасан өршөөл үл хамаарна.

ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ	С.БАТДЭЛГЭР
ТАНХИМЫН ТЭРГҮҮН	Д.БАТСАЙХАН
ШҮҮГЧ	Ч.ГАНБАТ

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргаа
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвгөл.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэл хэргийг хэргэлэ.

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 265958
Индекс 14003

☎ 329487

Хэвлэлийн хуудас 4